د پکتیا پېژندنې د سیمینار په ویاړ
خاموش فیلسوف
علم ګل سحر
خاموش فیلسوف
علم ګل سحر
د اوښتون او علمي خپرندویې ټولنې له خوا
۱۰

خاموش فیلیسوف

(داستاد اسد آسمایي دیاد غونډې دمقالو او دفلسفې او ادبیاتو په اړه دبحثونوټولګه)

تدوین : علم ګل سحر

کتاب پیژندنه:
____
دکتاب نوم: خاموش فیلسوف
تدوین : علم ګل سحر
دپشتي طرحه او ډیزاین:محمد داود تپان
کمپوز : ع سحر
خپرونکی :اوښتون کلتوري ټولنه او علمي ټولنه – پکتیا
دخپرونو لړ:لسم
چاپ کال ۱۳۸۹/ ۲۰۱۰

نیولیک

ګڼه	سرلیک	لیکوال	مخ
۱	داستاد آسمايي دياد غونډې رپوټ	ځيرندوى محمد نبي صلاحي	
۲	داستاد آسمايي ژوند لیک	جان محمد مخکښ	
۳	اسد اسمايى په افغانستان کي د ...	پوهنوال رسول باوري	
۴	دسمڅو تل	استاد نجيب منلى	
۵		استاد اسدالله غضنفر	
٦	يواسد يوليونى يوفلسفى يواسمايي	اصف بهاند	
۷	او آسمايى هم آسماني شو...	پروفيسور عبدالخالق رشيد	
۸	وروستى فيلسوف	عبدالغفور لېوال	
۹	افغان ولتر	علم ګل سحر	
۱۰	له افغان فيلسوف نابغه ...	محمـــدامين بســـمل	
۱۱	استاد اسد آسما يي يو خاموش ...	نور محمد لاهو	
۱۲	اسد آسمايي له مورږ ورک شو که ولاړ؟	انور وفا سمندر	
۱۳	فلسفه او فيلسوف	محمد نبي صلاحي	
۱۴	« ا سد»پخپله د «ننګيال»پسې، ...	فاروق فردا	
۱۵	دفيليسوف استاد ياد	اسدالله بلهار جلالزى	

دپيغامونو برخه:

۱٦– دعلم او ادب دخپراوي ټولنې

دخواخوږۍ پيغام

۱۷– داستاد آسمايي ديوه دوست پيغام

۱۸– د ميرمن کلتوري ــ ټولنيز

بهیر دخواخوږۍ پیغام

۱۹- د زرمت دادبي بهیر د خواشینۍ پیغام

۲۰- دافغانانو دکولتوري ټولنې دژورې خواشینې پیغام

۲۱- دقلم نړیوالې ټولنې دخواخوږۍ پیغام

څېړندوی محمد نبي صلاحي

د اروابناد استاد اسد آسمايي ياد غونډه

د افغانستان د قلم ټولنې او علم او ادب دخپراوي ټولنې د ۱۳۸۸ لمريز کال د زمري د مياشتې په ۸ مه نېټه، د هېواد د ځوان فيلسوف، د کابل پوهنتون د ټولنيزو علومو پوهنځي د فلسفې څانګې د پخواني مشراو د افغانستان دتکړه ليکوال اروابناد استاد اسد آسمايي ياد غونډه چې، څه وخت مخکې ، د جلاوطنۍ او هجرت په ديار کې د فرانسې هېواد د ويکتور هوګو په کور کې مړ شو، يوه پرتمينه ماتمي ياد غونډه جوړه کړې وه. د غونډې په سر کې ګران آغا الفت يار، د قرآن کريم يو څو مبارک آيتونه تلاوت کړل. استاد نجيب منلې په دغه غونډه کې پرانستونکې وينا وکړه او داسې وويل: «ما ته څه وخت مخکې له فرانسې نه ايميل راغی او په هغه کې د اسد د مرګ خبر ليکل شوی و. دا زما لپاره يو ډېر دردوونکی خبر و. ددې لپاره چې دغه ناورين بې غبرګه پاتې نه شي ، يو شمېر دوستانو ته مې خبر ور کړ. د اسد مړينه موږ ټولو ته يوه لويه ضايعه ده، د افغانستان فرهنګ ته ضايعه ده او موږ له لوی خدای(ج) نه د هغه بدل(ساری) غواړو. زه لا تر اوسه پورې فکر نه کوم چې، اسد به له موږ سره نه وي، مګر له بده مرغه چې، هغه اوس له موږ سره نشته. آسمايي يو ځوان فيلسوف او زما کشر ورور و.»

استادرسول باوري وويل: «اسد د هېواد يو غښتلی متفکر ليکوال و.هغه به ويل : زه له مرګه دومره نه ويرېږم، مګر له دې ډارېږم چې، زه يو څه ووايم او مقابل لوری پوه نه شي.»

بيا د استاد اسمعيل اکبرد کورنۍ د خواخوږۍ او ډاډ ګيرنې پيغام، د اغلې نورجهان اکبر له خوا وويل شو.

نورمحمد لاهوڅرګندونه کړه چې: «اسد استاد يو خاموشه فيلسوف و!»

استاد لطيف بهاند داسې وويل:

«موږ د اسد په وړاندې پوروړي يو. له فلسفي پلوه د نړۍ څېړنه، اسانه کار نه دی. هغه ذهنيت چې هغه درلود ، هغه درک و.هغه به ما ته تل ويل چې، ما ته د غم خبرې مه کوه او دا پرېږده!»

استاد علم ګل سحر وويل:

«د استاد اسد شخصیت زیات اړخونه درلودل او دی زموږ په سیمه کې، لا پــه ډېـر وړکوالي کې په نابغه اوفیلسوف مشهور و. ده که څه هم پېچلی سبک درلود، مګـر فلسفي مساءلو ته یې ډېر روان اوښایسته رنګ ورخ ورکاوه!»
انور وفا سمندرد «زه» او ایګویزم په باب د اسد دعلمي تحلیلونوپه باب یــوه ډېـره اوږده فلسفي څېړنه کړې وه.څېړنپوه عبدالله بختاني خدمتګارددې غونډې ارزونه مثبته وبلله او په یوه بهرني خبري آژانس کې پردې مساءله باندې چې، د هېوادپالنې روحیه فطري ده او که کسبي، له استاد اسد سره د یوه راډیويي جراوبحث یادونه هم کــړه. ددغې ماتمي غونډې په دوران کې، د اسد په حق کې ددعا لاسونه پورته شول او پــه ګډه سره، د شاعرانو او لیکوالو له اړخه اجتماعي دعا هم وشوه. د غونډې پــه پــای کې، د غونډې برخه والو ، په ګډه سره پریکړه وکړه چې، د استاد اسد د تدریسي او فلسفي خدمتونو په ویاړ دې، په کابل کې یو ښوونځی او د پکتیا ولایــت د زرمــت ولسوالي د کتي خیلومکتب دې، د استاد اسد په نامه ونومول شي. دغه راز په غونــډه کې، د پکتیا ولایت د ادبي او کلتوري ټولنې هوکړه هم اعلان شوه چې، د استاد اسد په یاد به ددغو ویناوواو مقالو یوه ټولګه چاپوي او پوهان به خپلــې ټــولې مقــالې او همدارنګه دکلتوري ټولنو پیغامونه چې دې غونډې ته رارسیدلي ښاغلي سحر ته سپاري . استاداسدالله غضنفر، عبدالغفور لېوال او بنده به هم، د استاد اسد آسمایي د فلسفي غورزو پرزو په اړه یوه یوه مقاله لیکي ، ددې مجموعې را ټولوونکي او مدون علم ګل سحرته سپاري، له هغه وروسته به دغه کتاب چاپېږي.

کور مو ودان

ليکوال : پوهنوال رسول باوري

اسد اسمايي

په افغانستان کي د خپل مهال بل آندی استاد

هسي چي د استاد اسد اسمايي مخامخ ليدل راته هيښننده و، هماغسې يې د ژوند د مړاوي کېدلو خبر راته نه منونکی و. د شپې نه بجې وې چي د ښاغلی منلې صاحب تليفون راورسيد، غوږی مي واخستل او بيله ځنډه مي د معمول په څير لومړی سلام وکړ او بيا مي د احوال پوښتنه. منلی صاحب د خپل عادت خلاف يوه لنډه سريزه د يوه غمجن خبر لپاره و ويل، زه دومره پوه شوم چي د خبرو دا پيلامه د يوه غمجن خبر کيداسي ، خو دا خيال مي نه کاوه چي دا خبر به زما د يوه داسي ملګري ، استاد او يوه خواخوږي دوست د مړيني خبر وي چي زما له انده يې لا د ژوند د پايښت ډير پسرليه درلودل.

هو دا د خدای بخښلي استاد اسد اسمايي د مړيني خبر و. خبر مي واورېدی، خو زه نه پوهېدم چي د استاد منلی د تليفون کولو اجر څنګه ادا کړم، په ترخني او که په منني؟ له يوې خوا يې زما د ډيري مودې ملګري د مړينې را ته وويل ، چي په اورېدلو يې زما دحلق ناړي وچي او ستوني مي ونښتی . هغه ګړی مي د استاد اسد د بيا ليدلو څخه دمحروميت غريو د سر پر کوپړی را وڅرخېدی. او له بلي خوا د يوې داسي پيښي خبر شوم چي زما له آنده زه بايد تر هرچا لومړی خبر وای. نه پوهيږم چي د استاد منلی سره مي د تلفون ورستی خبره څنګه وه ، خو دا مي په زړه دي چي موږ دواړو يو لنډه وير وکړ او د نورو مالوماتو د تر لاسه کولو او يو او بل ته د رسولو هو مو وکړل.

تر تلیفون وروسته مي اندیښنې هر لوري وڅرخېدې. د استاد اسد سره د تیر پنځه دیرش کلن ژوند خوږې او تر خې خاطرې را په زړه شوې. د ذهن پردو ته مي تیر کالونه دومره لنډ او یو بل ته نږدې شول لکه چي همدا ټوله کالونه یوازی همدا څو لحظې وې.هغه ورځي شپې مې را په زړه شوې چي د لومړي خل لپاره د کابل پوهنتون په انګړ کي زما یوه بل ملګري ښاغلی جمعه نوپرور استاد اسد ته ور وپیژندم . بیا مي هغه ورستی ورځي شپې چي په هلند هیواد کي مي ورسره درلودې، را په زړه شوې. د لومړی پیژندني او ورستی لیدني تر منځ پوره پنځه دیرش کاله تیر شوي وه ، خو زما ذهن داسي په چټکی ټولې بیا را یادي او را وګرځولې ، چي رښتیا یې هم دا پنځه دیرش کاله راته یوازي څو لحظې کړې.

د اسد نوم مي پخوا اورېدلی و، د هغه مهال د ډیرو کیڼ اړخه محصلینو په منځ کي اسد د زیاتومعلوماتو او پوهي او په ځانګړې توګه په فلسفي بحثونو او ښوونو کي د پام وړ شهرت درلود. ما هم د هغه په اړه اوریدلي وه ، خو چي ومي لیدی، هسي چي اوریدلي مي وه تر هغه راته زیات برلاسی، صمیمي او پرانستی وبریښېدی. په هغه لومړنی لیده کاته کي تر ټولو راته دا ډیره په زړه پوري وه چي اسد به د یو شمیر مخورو او پیژندل شویو شخصیتونه تخلصونه د صاحب د کلمې پرته یادول .مثلا ویل به یې چي فلانی مي ولید ، داسي نه چي فلانی صاحب مي ولید.ماته د یو شمیر مخورو کسانو د تخلص سره د صاحب نه ویل یو ډول بغاوت ښکارېدی، د دې سره سره چي زما په خبرو کي به هر وخت د تخلص تر څنګ د صاحب کلمه ملګرې وه، خو د اسد دا متود مي خوښېدی.

اسد هغه مهال زیات شهرت وګاټه چي د کابل پوهنتون د فلسفې څانګې له لوري د فلسفي پوهني یوه سیالې د هېواد په سطحه اعلان او د پلي کیدلو چاري یې تر سره شوې، په دې سیالیو کي استاد اسد په هیوادکي د فلسفي پوهني تر ټولو کاندیدانو او د ازمیني دګډونوالو څخه په لوړه نمره بریالی شو. د سیالیو دا پایلي د هېواد د مطبوعاتو له لوري اعلان او خپرې شوې. ښایې د اسد د زیاتوفلسفي زدکړو یو لامیل به د هېواد

د سیاسي کیږ اړخه خوځښت سره د هغه پر له پسې اړیکي وي ، خو دا د شک پرته ویلای شو چي د هغه ځانګړي استعداد له او د فلسفي افکارو سره د هغه ځانګړې مینه او لیوالتیا ، په دې زدکړو کي ډیره اغیزمنه او څرګنده وه.
د استاد اسد سره زما اړیکي هغه مهال یو ځل بیا نږدې او تودې شوې چي موږ دواړه (زه د لرغونپوهني او استاد د فلسفې په څانګو کي) د کابل پوهنتون د ټولنیزو علومو په پوهنځی کي د استادی په دندي بوخت و.
هر ورځ به مو سره لیدل، پر بیلا بیلو مسئلو او ستونزو به مو خبري کولې ،د غم او غوسې د ویلو او ښکاره کولو سره جوړ نه و، په خپل منځي خبرو اترو کي به یې علمي او فلسفي بحثونه د طنز په ژبه وړاندي کول، د هري وینا سره به یې د یوه فیلسوف یا یوه نامتو لیکوال او یا د اولسي متلونو او شعرونو یوه تائېدي لنډه ضمیمه ملګرې وه، پخې او ژوري لیکني به یې کولې ، سپېڅلی او پرانستی و، تشریفات یې نه خوښول.
که به د کوم ناپیژاند سره پر لاري ملګري کیدی داسي بانډار او مجلس به یې کاوه ، لکه د کلونو کلونو ملګر تیا چي ورسره لري. پاکوالی او ځانګړې سلیقه یې درلودل
.د استاد په توګه یې خپله دنده ادرې مسولیت نه بلکي اخلاقي او انساني مکلفیت ګاڼه. د هېواد او پرمختګ سره یې مینه درلودل. دا د استاد اسد د شخصیت هغه ځانکړني وې چي زما په آند د استاد هر ملګری او دوست به یې د مکث او تر دید پرته ومني. د دې ټول یادشویو ممیزاتو له ټولګي د یوې خاطرې په توګه د استاد اسد اسمایې هغه تعهد او باور را یادوم چي هغه به د خپلو لیکنو او مقالو په اړه درلود.
په هېوادکي د خپلواکو مطبوعاتو د دوهم پړاو (۱۳٦٦– ۱۳۷۱ لمریز کالونه) پر مهال مي د(سلام) په نوم دیوې خپلواکي خپروني سره اړیکي درلودې،د همدې مهالنی لپاره مي د استاد اسد څخه د لیکنو او مقالو لیکلو غوښتنه وکړه، دا غوښتنه مي پر له پسې څو خله په بیلا بیلو ورځو کي بیا بیا یاده کړه ، خو استاد به هر ځل ویل چي : ښه خبره ده فکر بر پر وکړو. څو اونی وروسته مي یو ځل بیا دا غوښتنه وکړه ، دا ځل استاد راته په خپل دیپارتمنت کي د چای خوړلو او خبرو کولو و ویل ، زه هم

ورسره ولاړم ، خبري مو پیل شوې . دا ځل استاد د هر وخت په څیر طنزیه باندار نه کاوه ، په خورا دقت یې د خبرو لړی پیل کړه ، او زما نه یې وپوښتل چي زه ستاسو د اخبار لپاره څه لیکلای شم؟ ما ورته وویل چي تاسي چي هر څه غواړی خپاره یې کړي هغه به زموږ اخبار خپروي ! استاد وخندل او و ویل چي زه نه غواړم داسي څه ولیکم چي هدف او موخه یې څرګنده نه وي ، او بیا دا چي دا لیکنه پر له پسې خپره هم شي.
بیا مي استاد ته د هغه وړاندیز و ویل چي د (سلام) مهالنی د مشر تابه په غونډه کي مطرح شوی و. د (سلام) مهالنی د امتیاز خاوند او مسوول مدیر ښاغلي الحاج محمد جان باوري د مهالنی د مشر تابه په یوه غونډه کي دا وړاندیز کړی و چي : زموږ په خپرونو کي بایدد هېواد پالو لیکوالو له لوري د یوه بشپړ افغان ځوان داسي کرکټر انځور شي چي د هغي لیکني په لوستلو سره زموږ نوی کهول او ځوان نسل هغه کرکټر د ځان لپاره غوره او په هغه روحیه ځان ورروزي. هغه ارمانونه چي زموږ انځور شوی ځوان یې لري هغه زموږد نوی نسل ارمانونه هم شي. تر هغه وروسته استاد وپوښتل چي : ستاسو دا ځوان به تر کومه بریده خپلواک وي؟ د کومو آندونو پاللو ته به ژمن وي ؟ هغه به د کوم چاپیر یال محصول وي؟ کوم لوري ته به د تللو اراده ولري ؟ دا پوښتني یې ټوله په یوه ځل نه بلکي د بحث په دوام به یې زما د نظر د اورېدلو وروسته کولې.
د استاد اسد د پوښتنو په وړاندي مي په ډېر پام سره د ځواب ویلو هڅه کول ، ما ورته و ویل چي : زموږ دا ځوان به پوره خپلواک وي! د ملي افغاني لیدلوري خاوند به وي! زموږ د ټولنیز ژوندانه یوه څرګنده بیلګه به وي! او د هیواد د پر مختګ او انکشاف سره مینه ولري ! دا ځوابونه هم په همدې لنډون نه وه ، په حقیقت کي دا مباحهً پوره تفصلي او رغنده پوهنیز ډیالوګ ته ورته وه. دې بحث څه ناڅه دوه ساعته په بر کي ونیول ، خو په ورستیو کي استاد اسد د دې وړاندیز مخالفت وکړ او په خپل خاص انداز یې وو یل چي وروره دا ډول شخصیت زه په خپله لیکنه کي نشم روزلای ، او زما باور د دادی چي که څوک ځان ونه غولوي ، د داسي متضاد شخصیت روزل

نه یوازي دا چي شونی نه دی ، بلکي ربښتني او د منلو هم نه دی.که څوک ناول ولیکي کېدای شي چي د یو شمیر څوانانو لپاره د لوستلو وړ وي ، خو دهغه ناول مثبت کرکټر به به په ربښتني ژوند کي د پاینښت وړتیا ونه لري ، یا به وژل کیږي چي ربښتېنې نړۍ د ناول د نړۍ سره بیله شي ، او یا به همداسي لکه د د یوشمیر ناولونو د قهرمانانو په څېر غیر مادي توان او متافزیکي ملاتړ ولري. همدا ډول نور دلایل او مسایل یې یاد کړل او بیا یې خپل پخوانۍ خبره تکرار کړه چي : زه په خپلو لیکنو کي داسي شخصیت نشم روزلای ، که بل کوم لیکوال دا شخصیت ورروزلای شي ، زه به یې هرکلی وکړم.

د دې خبرو څه زیات او کم ، یوه میاشت و وتل ، چي یوه ورځ استاد اسد په خندا و ویل چي : ((زه غواړم سلام ته اخلاق ولیکم)) ډیر مو وخندل او ټوکو ته مو لاره پرانستل ډیر مو وویل او ومو خندل آن تر دې چي هغه خبره چي استاد غوښتل وه یې کړي ، پاته شوه . یوه دوې ورځي وروسته استاد زما دفتر ته راغی او وې ویل چي : ما د سلام مهالنی لپاره پر یوې داسي لیکني فکر کړی چي کیداشي پر له پسې خپره شي او تر یوه بریده ستاسو هغه وړاندیز ته ورته هم وي.ما بیله ځنډه ومنل او د پیل غوښتنه مي وکړه. څو ورځې وروسته استاد د اخلاقو په نوم څلور پاڼي چي په لاس لیکل شوي وې راکړې او په دې تر تیب د (سلام) په خپرونه کي د اخلاقو په نوم د لیکنو لړۍ پیل شوه . د څو شمارو د خپرولو وروسته د اخلاقو د لیکنو په اړه د لوستونکو غبرګونونه یو په بل پسې را رسېدل ، یو شمیر به په دې خواشني ښودل چي، په دې لیکنو نه پوهیږي ، هغوې به لیکل چي د دې لیکنو موخه څه ده ؟ او دیو شمیر لوستونکوغبرګونونه بیا د ډیري خوښۍ او لیوالتا سر مله وه . د سلام مهالنی ته به د نورولیکنو ، مقالو شعرونو او نورو خپاره شویو مطالبوپه اړه یوه یا دوې ځانګړې نظریې را رسېدلې ، خو د اخلاقو په اړه دا نظرونه زیات او پر له پسې ځکه وه چي له یوې خوا دا لیکني د خپروني په خورا مهم ځای کي چي معمولاً د خپرونو سر مقالو ته ځانګړی کیږي ، خیرېدل او له بلي خوا دا یوه پر له پسې لړۍ وه . په هر صورت د

ليکنو دا لړی وغزېدل او پوره اته میاشتي د اخلاقو په نوم داستاد اسد ليکني خپرې شوې. په دې لړی کي يو ځنډ پيښ شو ، پوره مي نه دي په ياد چي ولي دا لړی پرې شوه خو دا مي په زړه دي چي د لوستونکو يو زيات شمير ليکونه را ورسېدل چي د دې لړی د بيا پيليدلو غوښتنه يې کول ، دا چي د يوه ځانګړي موخي لپاره دا لړی نه وه ځنډيدلې ، نوځکه مو زيات پام نه شو ، چي بيا يې په هماغه ډول پيل کړو، خو د دوو درو شمارو تر خپرولو وروسته د هغه مهال د جمهوري رياست د دفتر رئيس ښاغلی اسحق توخي د سلام خپلواکي خپروني مشر ښاغلی الحاج محمد جان باوري ور وغوښت او د جمهور ريس مرحوم داکتر نجيب الله دا ځانګړې غوښتنه يې ورته ويلې وه چي : د اخلاقو په نوم دا لړی دي دوام پيدا کړې ؛ د دې لپاره يې دا ويلي وه چي دا اخلاقو په نوم دا ليکني د ملي روغي جوړي لپاره خورا ارزښتمن تيوريک بنسټ جوړولای شي. او د ښاغلي توخي د قوله چي دا لړی هر وخت داکتر نجيب الله لولې او خورا زيات يې خوښوي.

د استاد اسد سره ورستی خاطره هم راته نه هيرېدونکې ده . په اروپاکي به مو د تليفون له لاري اړيکي درلودې، بحثونه به مو په تليفون کي سره کول، کله ناکله به د تليفون خبري هم تر ساعتونو واوښتې، او د دې تر څنګ به مو په کال کي يو ځل د جرمني د کلتوري ټولني له لوري په هغو پرتمينو سيمنارونو کي هم سره ليدل چي نوښت يې د ښاغلي زرين انځور له خوا کېدی. د دوه زره اووم کال د مارچ مياشت کي مي استاد ته د راتلو بلنه ورکړه. استاد ومنل او د اروپايې تور په څير يې خپل پروګرام تر تيب کړ ، لومړی بلجيم ته، بيا هلند او جرمني ته يې هم د تللو پروګرام درلود، استاد بلجيم ته را ورسيدی، او بيا هلند ته هم د ښاغلي حاجي علي محمد مجبور صاحب په ملتيا زما تر سيمي را ورسېدی. په ليدلو يې ډير خوښ شوم، د پروګرام سره سم يې يوه اونی زما سره په پام کي وه ، زه چي د هلند هيواد په يوه شمالی ښار آسن کي اوسيدم ، نو د همدې ښار د ميشتو افغانان په نوښت يوه غونډه د استاد د هرکلي لپاره جوړه شوه. په غونډه کي استاد د خپلو يو شمير نويو کارونو او له هغې جملې د (دوغسيانو

) په نوم د نوي رسالې د تخليق يادونه وکړه ، دا رساله چي په منظوم ډول ليکل شوې وه ، خپله استاد په همدې غونډه کي ولوستل، هلته د ټولو افغانانو له خوا په خورا زياته ليوالتيا واورېدل شوه او هرکلى يې وشو ، دوغسيان د استاد د زندان خاطرې وې، خو په داسي فلسفي انداز کي دا خاطرې وړاندي شوي وې ، چي لوستونکى او اورېدونکې يې اغيزمن کاوه . هلته يو شمير افغانانو د همدې اثر د خپرولو مصارف ومنل ، خو استاد ويل چي دا لا زيات کار غواړي چي پوخ شي. له بده مرغه پوه نه شوم چي هغه اثر پوخ شو که نه ، خو استاد اسد د تل لپاره زموږ له سترګو ځان پنا کړ.

استاد اسد چي په افغانستان کي و ، ويل به يې ، راځى سر ټکوني پريږدو ، د هري ستونزي حل ته پام وکړو، هر ستونزه حل لري او حل يې تدبير غواړي. خو هغه ستونزه چي استاد ته د هغه د ژوند په ورستيو کي پيښه شوه ، د هغې حل د استاد له توانه وتلى و، هغه د ژوند په ورستيو کي غمو نو داسي را تاو کړ چي د تدبير لاره ورته پاته نه شوه، په کډوالى ژوند کي استاد خپل هويت غوښت ، هغه څه چي کډوال يې د کډوالى په پيل کي له لاسه ورکوي . استاد د خپل تير ژوند په بهير کي د کړو علمي هڅوتقدير او تحسين غوښت، چي د خپل هيواده بيلوالي دا ناشونې کړې وه. استاد د خپلو افکارو او ارمانو د ويلو لپاره اورېدونکي غوښتل ، چي لاس رسى يې نه درلود، هغه د خپلو افکارو د وړاندي کولو او بيا دهغود غبرګون ليوال و،چي دا هيله يې نه پوره کېدل،لنډه دا چي استاد دکډوالى ژوند دومره وځپى چي پاى يې ژورځفګان او مړينه شوه.(انا لله انا اليه راجعون) دعا کوم چي الله (ج) دې پر ورحميږي او فردوس جنت دې په برخه شي.

امين يا رب العالمين

د سمڅو تل

نجيب منلی

سيزيف د کورينت پاچا و. يوه ورځ يې زيوس، د خدايانو مشر، د يوې ناوړې کړنې پر مهال وليده او خبره يې افشا کړه. زيوس ورته په غوسه شو، تناتوس ، د مرګ خدای، يې پسې واستاوه چې سا ترې واخلي خو سيزيف په څه چل د تناتوس لاس او پښې وتړل او بندي يې کړ. د ځمکې پر مخ مرګ نه و، ټول ژوی به تل ژوندي وو. د مرګ ختمېدلو د نړۍ نظام سره ګډوډ کړ، نو زيوس د جنګ خدای، ارېس، راواستاوه چې تناتوس له بنده وژغوري او سيزيف ووژني. سيزيف چې نه يې غوښتل داسې ژر مړ شي نو خپلې مېرمنې، مېروپې، ته يې وويل چې د ده مړی به نه ښخوي، د ښار په ميدان کې به يې اچوي چې سپي يې وخوري. مېروپې د خپل خاوند وصيت ټکي په ټکي بر ځای کړ. کله چې د سيزيف اروا د دوزخ اوبو ته ورغله نو د دوزخ خدای، هادېس، يې په دې قانع کړ چې هغه ښځه چې د خپل مېړه له مړي سره داسې سپک کار کوي بايد ووژل شي. هادېس ورته اجازه ورکړه چې بېرته دنيا ته راشي او کسات واخلي، سيزيف بيرته خپلې پاچاهۍ ته راغی ، له مېروپې سره يې له سره د مينې ژوند شرو کړ، کسات اخيستل خو څه کوې چې حتی په جنګونو کې به هم د دښمن مخې ته نه ورته چې مړ نه شي. زيوس ورته نور هم په غوسه شو او سيزيف يې په دې محکوم کړ چې يوه غټه ګټه به د غره له لمنې د غره تر څوکې رغړوي خو کله چې د غره څوکې ته ورنېږدې شي ګټه به بېرته لاندې ترې تولېږي او دی به بيا لګيا وي تيږه به رغړوي. دا کار به د وختونو تر پايه په همدې ډول روان وي.

++++

د بي بي سي ژورناليست له اسد اسمايي سره مرکه درلوده. ژورناليست وپوښتل چې فلسفه ولې په کار ده خو اسد رټ ځواب ورکړ چې فلسفه ګردسره په کار نه ده. ژورناليست چې ظاهراً د فلسفې ټاکو نه و، هڅه کوله چې خپله پوښتنه بېرته په يو ډول سره راجوړه کړي خو فيلسوف بيا له خپلې خبرې اووښتونکی هم نه و او په دې هم نه پوهېده چې ولې يې پر خبرو د

مقابل لوری سر نه خلاصېده. دا به د بي بي سي تر ټولو ناکامه مرکه نه وه، خو مرکه کوونکي به د خپلو پینځو دقیقو مطلب په ختمولو حتماً خپل ځان او دغه فیلسوف ته یو دوه ښکنځلې کړې وي.

د ژورنالیست او فیلسوف تر منځ نه پوهاوی په خپله چندان خبره نه ده چې سړی دې پرې تم شي خو دغه ناکامه مرکه د اسد اسمایي د پېژندلو له پاره یوه مناسبه دریځه ده. ژورنالیست په دې فکر دی چې یو چا چې خپل ژوند یو کار ته وقف کړی وي، هغه به حتماً په دغه کار کې یوه ګټه لیدلې وي، ټولنه چې فلسفې او فیلسوف ته په دومره لوړ نظر ګوري، ضرور به یې په فلسفې او په فیلسوف کې کوم خیر لیدلی وي نو ځکه له فیلسوفه د دې تمه لري چې هغه به خپل مفیدیت زبات کړي. خو فیلسوف بیا موضوع ته له بلې زاویې ګوري. هغه ځان ته ګوري، هغه خپل ژوند ته ګوري، هغه خپل چاپېریال ته ګوري او دې نتیجې ته رسېږي چې فلسفه په خپل ذات کې داسې یو څه دي چې د یو انسان فکر مشغول ساتلای شي خو که له دې وړاندې ولاړشو، په اوسنۍ نړۍ کې چې ټولنیز – سیاسي ژوند پر لنډمهالو اقتصادي بنسټونو ولاړ دی، د فلسفې عملي اغیزه دومره نه ده چې د یو عادي انسان په ورځنیو ستونزو کې پرې حساب وشي. دلته فیلسوف له ژورنالیست سره په یو سطح نه دی، دوه پړاوه ترې مخکې روان دی.

فلسفه رېښتیا هم همدغومره بېکاره متاع ده، لکه زموږ فیلسوف یې چې وایي او که زموږ فیلسوف له فلسفې سره کومه خاصه ستونزه لري. سیزیف ته که په سطحې نظر وګورو، د عبث خوارۍ تر ټولو ښه مثال دی : په زړه چاودون دومره ستره ډبره د غره سر ته ورسوه او هغه دې بېرته خپل ځای ته راشي. ستونزه په تیږه کې نه ده. د هغې ماهیت دا دی چې د ځمکې د راښکون تابع واوسي. ستونزه د تیږې په وړونکي کې هم نه ده، هغه په خپل ټول ځواک د ورسپارل شوې دندې په سرته رسولو لګیا دی. غر هم ستونزه نه لري. نو خبره چېرته ده؟ د سیزیف ګونا دا نه ده چې د مرګ خدای یې په زنځیرونو تړلی دی. د دوزخ له سمځې په ستنه راتګ هم داسې څه نه دي چې په دومره درنده جزا دې وارزي. د یونان په اسطورو کې سیزیف یوازینی انسان نه دی چې د خدایانو د تېرایستلو هڅه یې کړې ده. هغه خطا چې سیزیف یې د وختونو ترپایه کفاره ورکوي دا ده چې یو پټ واقعیت یې لومړی میندلی دی او بیا یې افشا کړی.

هغه څه چې د نړۍ په پوهنتونونو کې د فلسفې په نامه ویل کېږي، د دنیا او ما فیها په اړه د نوو او پخوانیو پوهانو د نظرونو مجموعه ده چې فیلسوف پرې خبرې کوي،«نظر پرې ورکوي»، او د کره او نا کره جاج یې اخلي. دغه فلسفه بې ګټې نه ده. د انسان ژوند د پېژندل شویو سیمو تر منځ په سپینو لارو تلل او راتلل دي. د لارو پېژندل د ژوند ستونزې هواروي او که داسې څوک وي چې ډېرې لارې ورمعلومې وي نو هغوی بیا نه یوازې له نورو انسانانو سره دسمو لارو په میندلو کې مرسته کوي، بلکې، که اړتیا یې پېښه شي، د غلو پل هم وهلای شي او ورکې لارې هم راسپړي. د لارو لټولو او پر روغو لارو د تلو راتلو په ترڅ کې دغه لاربنوونکي لارویان نوې لارې هم مومي او د بشریت له پاره د نوو پرمختګونو زمینه برابروي. دلته که د خلقت د حقیقتونو پر لور د کتلو دریڅې پیدا کېږي نو ډېرې وړې او تر یوه بریده تصادفي وي.

د اوسني عصر د پوهنتونونو فلسفه هغه څه ته ډېره نېږدې ده چې پخوانیو عارفانو د استدلالیانو لار بلله.

پای استدلالیان چوبین بود
پای چوبین سخت بی تمکین بود

د استدلال د لرګینو پښو یون د ښارو لارو د پل کولو ځواک نه لري. د عرفان او تصوف په مرسته سالک د دنیا د ماهیت د پېژندلو له پاره د الوت هڅه کوي. عارف واقعیتونه یو یو، تار، تار نه شمېري، ټوله صحنه په یوه نظر کې را نغاړي. د عارف الوت کولای شي چې د خلقت د واقعیت په اړه یو مجموعي، اجمالي تصویر ورکړي خو له مادي دنیا څخه دومره فاصله اخلي چې جزییات نه شي لیدلای. د عارف لید که غل او مل پېژني، د انساني عدالت سره کار نه لري ، پولیس ته هغه دلایل او شواهد په لاس نه ورکوي چې د غله د تېښتې مخه ونیسي.

د اپلاتون په وینا، فیلسوف هغه کس دی چې په یوه تیاره سمڅه کې ناست دی، شا یې د سمڅې خولې ته ده، د سمڅې په مخ کې اور بلېږي، څوک یا څه چې د اور په مخ کې تېرېږي، سیورې یې د سمڅې د تل پر دېواله څرګندېږي او مفکر انسان ګومان کوي چې واقعیت هماغه څه دي چې د ده په مخکې دي. دا د سمڅو فیلسوف کولای شي چې د سیوري په ځیرلو د هغو

موجوداتو په اړه یو تصور پیدا کړي چې د اور په مخ کې تېرېږي، راتېرېږي خو د دغو موجوداتو له مخامخ لیدلو محروم دی.

د شلمې پېړۍ په پیل کې د ارواځیرنې (سایکوانالایزس) تیوري د انسان د ادراک په اړه څو پوړیز تصور وړاندې کوي چې شعوري برخه یې (هغه برخه چې فیلسوف یې مخامخ کتلای شي) تر ټولو سطحي برخه ده، ټوله لوبه د تحت الشعور او لاشعور په ډګر کې کېږي. زیګموند فروید د فرد ادراک څېړي خو په دغو تیارو کې بیا هم له یو لړ ستونزو سره مخ دی چې کارل ګوستاو یونګ د ټولنیز لاشعور مفهوم ته په مخ وراړولو هڅه کوي چې هوارې یې کړي.

وجودي فلسفه په همدغې بوخته کې نښتې ده، د مسوولیت او ارادي خوزښت په مرسته د خلاصون په لټه کې ده.

ځوان افغان فیلسوف خپل چاپېریال ته ځیر دی، کتابونه یې لوستي او ګومان کوي چې د تیارو سپړلو ته تیار دی. په همدغه مهال د ده په کور کې اوربلېږي. د لمبو نڅېدونکې رڼا د یو ثابت تصویر او د یو پایېدونکي تصور د جوړولو امکان نه ورکوي. دا هر څه خو په خپل ځای، له لمبو راوتی ښامار یې په خپله زهرجنه خوله ننباسي او هلته یې د نورو دوزخیانو سره د پل چرخي د نوو تیارو سمڅو تل ته ورټېل وهي. وجودي اندېښنې او جسمي عذابونه یې دې ته اړباسي چې د خپلو تورتمونو له پاره د نوې زده کړې فلسفې لمده، دودجنه شونټۍ په لاس واخلي. اسد اسمایي له غربي فلسفې سره اشنا دی، شرقي عرفان سره روږدی دی او په خپله هم د یو دقیق نظر خاوند دی. خو دی د ژبې ستونزه لري. ده ته د فلسفې او نړۍوالو ادبي متنونو یوازې هغه برخه رسېدلې ده چې په ایران کې فارسي ته ژباړل شوي دي یا یې په کابل کې له خپلو استادانو اورېدلي دي. اسمایي د حقیقت په لټون د پرله پسې سمڅو تل ته ورکښېوتی دی، د رڼا یاد ورسره دی او په ځپل ټول فکري ځواک هڅه کوي چې که رڼا ته و نه شي وتلای، کم له کمه شاوخواتیارې و څیري. د فلسفې په سفر کې یې د پوهنتوني زده کړو، د خپلې پراخې مطالعې او د خپلو استادانو د لارښونو څوري په خپله بوخځه کې راخیستي دي. په روسیه کې یې د نورو زده کړو فرصت هم پیداکړ خو نوې سمڅې یې هم پر مخ خلاصې شوې.

هغه ترخه واقعیتونه چې ځینې یې د پټولو هڅه کوي او ځینې پرې د سیاسي ژمنتیا پرده غوړوي، د نوي عصر سیزیف دې ته اړباسي چې د شعوري درک دروند پېټی د ژوند پر ستغو

پېچومو وخېژوي او دا تجربه هره ورځ، هره شېبه، د سا له اخيستلو سره تکرار کړي. دا فیلسوف مجبور دی چې فلسفې ته هم د شک په سترګه وګوري.

پوهند وی آصف بهاند

یواسد ، یولیونی

یوفلسفي،یوآسمایي

د ۲۰۰۹ م کا ل دجولای پراوومه نیټه د پاریس په وخت د ورځې دولس اوپنځه پنځوس دقیقې استاد اسد آسمایي په خپل استوګنځي کې په داسې حا ل کې بې هوشه پیدا شوی چې لاسونه اومخ یې شنه شوي وو اوسا یې نه شوه ایستلای.روغتون ته له لیږدولو وروسته،د آکسیجن دستګاه په مرسته یې یو څه تنفس کړی،دلاسونواو مخ شین واله یې ورک شوي او وجود یې بیرته تودوخه پیدا کړې ده؛خو په خواشینۍ سره چې د۲۰۰۹م کا ل د جولای پر اتمه دسهار په څلور بجو او شپږ دقیقو ومړاو ډیرعلمي فرهنګي دوستان یې دویر پرتغر کینول.

تر هغه ځایه چې زما ژوند او خاطراتوله ده سره تړاو درلود او زما حافظه له ما سره یاري کوي،داوس له پاره به زه دده دمرګ د ویرتسلا ددغوتورو او خاطراتوپه لیکلو وکړم:

د افغاني فرهنګ دخزان وهلي بڼ یوه بله پاڼه ژیړه شوه او ورژیده،یوه بله څانګه یې ماته شوه.دا ځل یې له موږ څخه زموږ لیونی فلسفي یووړ،دا ځل یې د افغانستان د اوسني فلسفي تفکردریمه لویه سټه وچه کړه او دنامرادې زمانې نامرادو بادونو،له بیخه وایسته.دافغانستان دمعاصر فلسفي تفکرلاررویانو او مینه والولا د ځانځاني ښا مار د خاوند ستر فیلسوف پوهاند دوکتوربهاالدین مجروح او دوکتور غلام غوث شجاعي غم ژاړه،چې د فلسفي امید دریم ور یې هم پر مخ وتړل شو.مجروح خو ښامارانو وچیچه اومخامخ یې دخپل استوګنځي په انګړ کې په وینو لیت پیت کړاو شالیلی ګانې یې څیرې ګریوانونه په تمه کینولې؛او شجاعي خو پخوا ترمجروح د وخت لیوانوداړلی او دنیستۍ کندې ته لیږلی و.

خو زموږلیونی فلسفي یې داسې واخیست چې لکه د چا خبره وینه یې هم توېې نه شوه،ریښتیا دده په وجود کې وینه چیرته وه چې توېې شوې وای،او داسې یې رانه واخست چې په زرګونو زړونه یې په وینو او اوښکو کې ولمبول.

هوکې! اسد یادوم،آسمایي اسد،فلسفي اسد،لیونی اسد((که لیونی يې زما یار يې)) هر څوک چې هر څه وايي،ودې وايي،زه په زغرده وایم هرڅه چې و،زما یارو:

زما دمرکزي لیلې دکوټې یار،

زما دتورو شپو دمرکو یار،

زما دټوکو ټکالو یار،

زما داستادۍ ددورې دهمکارۍ یار،

زما دماسترۍ ددورې دزدکړواستاد اویار،

زما دمهاجرت دترخو ورځو،ترخو ساعتونواوترخو شیبو یاراوزما...

ډېرې اوږدې لارې به يې ماته دراتګ په هیله شاته پریښودې اوپه سترو قدمونو به له فرانسې نه،له پاریس نه تر ډنمارکه پورې ځان راورساوه او راته وبه يې ویل:((دا دی راغلم،اوس به مې دمه جوړه شي((.

زما دمهاجرتونو دتیلفونونو یارچې ساعتونه به دده مرکې نه خلاصیدې.هرکله به مو په مورنۍ ژبه پښتو خبرې کولې،ښه به یو دبل په خبرو پوهیدو،خو څه داسې پوښتنې او ستونزې به مو په خبرو کې را پیدا شوې چې ده به نا څاپه راته وویل:ګوره فکر وکړه! ته زما په خبرو پوه نه شوې.ده په همدې خبرو او مرکو کې هم فلسفه ورکډوله او فلسفي پوښتنې به يې کولې:

ـــ دا ژوند څه مانا لري؟

ـــ سقراط ولې د زهرو جام پر سر واراوه؟

ـــ سقراط ولې خپلې خبرې او افکار په لیکلې بڼه پرې نه ښودل او وروسته تر ده،دده شاګردانو قلمونه پسې راواخستل؟

ـــ ولې سارتر ځان وواژه؟

ــ ولې صادق هدايت ځان وواژه؟

ــ ولې؟ ولې؟ ولې؟ او...

ما به ورته وخندل ،خبره به مې په بله خوا واړوله او دعذر په ډول به مې د خوشال بابا ړيره ورته ونيوله:

))　　　څو دې توان رسي په لوی درياب کې ګرځه

په ويا له کې دې زوا ل و ينم نهنګه((

ماته په دقيق ډول د استاد اسد آسمايي دزيږيدو نيټه نه ده مالومه.نه ده په خپله څه راته ويلي،نه مې په کوم بل ځای کې دده يا دبل چا له قلمه څه لوستلي دي.له خپلو خبرو يې هم داسې ښکاريدل چې دزيږيدو اصلي نيټه يې چا نه ده ليکلې،اما په اټکلي ډول يې راته ويلي و چې دی څومره کلن دی.ملېيا چې دمرګ په ورځ ۵۶ کلن ښودلی دی،دا هم په اغلب ګومان اټکلي نيټه ده.ده په ماسکو کې دخپل تحصيل دوخت يوه ريښتينې خاطره چې هغه دټوکې په بڼه ده او دده دزيږيدو اټکلي توب ثابتوي،داسې بيانوله:

چيرته په کوم رسمي دفتر کې پوښتنه رانه وشوه چې د زيږيدو ورځ دې وښيه!

ما وخندل.مقابل لوري پوښتنه وکړه:

بيا ولې خاندې؟

کوربانه!

په دې خاندم چې ماته يې کال نه ده مالوم،ته يې د ورځې پوښتنه کوې.

ده ته هر څه پوچ او بې مانا وو.ژوند کوم ارزښت نه ورته درلود.هر څه يې د فلسفې په تله کې تلل.ډيرو لږو خلکو سره يې خبرې راتلې؛خوچا سره چې غږيده نو بيا به ډير صميمي او بې تکلفه و.ډيرعلمي اوفلسفي مطالب به يې هم د ټوکو په جامه کې ويل.خپلو هم رديفانو او ملګرو سره به

يې هر کله ټوکې کولې.ښايي دا ټوکې يې له خپل پلار نه په ارث وړې وې.يو وارې ما داسې وليدل چې له خپل پلار سره يې هم ټوکې کولې.

ډېر ځلې به دی زموږ کور ته راته،او کله کله به زه ددوی کورته چې دکابل دپلچرخي په سيمه کې د حربي پوهنتون نه لاندې دګل باز په کلي کې و،ورتلم.دوی هلته دکابل سيند پر غاړه يوه کلا او يوه لويه باغچه درلوده.دده له لارې ،دده له کورنۍ سره بلد شوی وم.پلار يې غلام دستګيرخان نوميده؛خو ده به لا لا جان ورت ويلې،ما هم دده له خولې لالا جان با له.

د اسد دغير معمولي کارونو په لړ کې يو غير معمولي کار دا و چې پلار سره يې هم رابطه غير معمولي وه.دوی دواړه په غير معمولي ډول يو بل ته ګران وو.غير معمولي ناسته پاسته او ټوکې به يې کولې.لکه دوه زاړه اوسره ګران ملګري داسې وو.

يوه ورځ زه او استاد اسد له ښار نه د پلچرخي د ګلباز کلي ته وخوځيدو.له رسيدو سره سم که ګورو چې کوټه له ميلمنو ډکه ده.څه وطني غوندې خلک وو.زه خو د هغو له پاره پردی او نا پيژند لی وم؛خو داستاد اسد له خبرواو حرکاتو ميلمانه پوه شول،چې دی دکور غړی دی،خو نه يې پيژانده چې د غلام دستګير خان زوی دی.له سترې مه شي وروسته کيناستو.د پاخه عمر يو تن چې ږيره يې سره کړې وه،اسد ته يې مخ وروا ړاوه،ورته وې ويل:

ــ ومې نه پيژاندې؟

ــ زما نوم اسد دی.

ــ د زيړ ږيري تنده ماته نه شوه.دخپلو پوښتنولړۍ يې اوږده کړه،وې پوښتل:

ــ پلار دې؟

ــ هغه مړ شوی دی.

سمدلاسه زيړ ږيري نورو ته مخ وروا ړاوه،وې ويل:يو لاس به پورته کړو.

لالا جان چې په باغچه کې اوبه لګولې،د دوا په پای کې راورسيد اود خلاصې کړکۍ له خولې نه يې پوښتنه وکړه:

بيا د چا دوا ده؟

ليوني اسد پلار ته مخ ورواړاوه ورته وې ويل:

دا دی چې بيا ګيله ونه کړې،په خپلو سترګو دې وليدل چې دوا مې دې واخسته،چې بيا ګيله ونه کړې.حاضرينو يو بل ته په تعجب وکتل او په سترګو کې يې لالاجان ته څه وويل.

د استاد اسد له مړينې يو کال وړاندې غلام دستګير لالاجان پور پرې کړ.اسد خپله له پاريس نه تيليفون راته کړی و.په پيل کې مې پوښتنه ترې وکړه:

ميرمن دې؟

ښه ده.

زوی دې ؟

ښه دی.

ته خپله؟

دځان په باب يې د ښه توب او يا بد توب ځواب رانه کړ.

د لالا جان پوښتنه نه مې ورنه وکړه،ژورسوړ اسويلی يې ويسته،وې ويل:

کوربانه! لالا جان هم لاړ.

زه چې دعادت له مخې دمړي د خبر په اوريدو ډير ژر غمجن کيږم،غمجن شوم.د لالا جان دژوند څه سرې تودې چې ما ليدلې اوريدلې وې،په يوه ګړۍ کې مې تر ستر ګو تيرې شوې.دده

ورین تندی،دده خبرې او خاطرات او دده ټوکې ټکالې مې لکه بریښنا د ذهن په آسمان کې وزغلیدې.

د اسد استدلال هم فلسفي و.کله به چې ده استدلال کاوه،دخپلو خبرو د ثبوت له پاره به یې دسترو فیلسوفانو په خبرو تکیه کوله،ډیر صمیمي او مهربانه و،حاکمانه نه غږیده،په خبرو کې یې حقیقت او صمیمیت له ورایه ښکاریده.

د استاد اسد دژوند او افکارو په برخه کې بل دپام وړ ټکی دا و چې دژوند په ټولو برخو کې دافراط او تفریط پلویي نه و.پرته له یوې لارې،نورو ټولو لاروکې منځ لاری او معتدل و.کله به چې له یوې خبرې سره مخالف و،مخامخ یې نه ردوله.له یوې ترخې مانا لرونکې خندا سره به یې وویل:

ښه ده کوربانه.

دده د ((ښه ده کوربانه)) په مانا باندې ډیر لږ کسان پوهیدل،چې د استاد مقصد نه ویل دي،ورپسې به یې وویل:((نه افراط،نه تفریط،طلایي منځ لاره((

استاد اسد آسمایي ژوند اونړۍ ته په بل نظر کتل،دده نظر له نورو سره په توپیر کې و.ده ځان ته ځانګړې دید،نظریه او لاره درلوده.ده هر څه له خپلوسترګواو خپلو عینکو نه کتل او هر څه یې دخپلو افکارو په تله کې تلل او دا دید دده دید و،هغه فلسفي دید و،آسمایي دید واو اسدي دید و.استاد اسد له ډیرو ایزمونو سره آشنایي درلوده او تدریسول یې؛خو په یوه پورې یې هم تړاو نه درلود او له هغو نه یې پیروي نه کوله.دی یو لیبرال انسان و.

د استاد اسد په عیني ژوندانه کې یو حقیقت دا هم و چې که چا دده دخبرو د اوریدو او پوهیدوتمه درلوده،باید دمطالعې یو قوي بګروند یې درلودلای وای.هغه ترمینالوژي چې ده په خپلو خبرو کې کاروله،دهغې دپوهیدنې له پاره دمطالعې دغه قوي بګروند ډیر ضروري و.

په استدلال کې دلوی لاس خاوند و.په معجزه اي ډول یې خلک قانع کول.که به څوک نه پوهیدل او نه قانع کیدل،نو ده به ورته وویل:ښه ده،څه چې ته وایي،هغه سمه ده.

د استاد اسد آسمايي شخصيت نه قانع کيدونکی،سرکشه،پلټونکی او ياغي شخصيت و.هغه بغاوت چې مجروح په ځانځاني ښامار کې پيل کړی و،اسد ګام په ګام تعقيباوه او پر هماغه پله روان واو دغه بغاوت ته يې عملي جامه وراغوسته.

ليونی اسد دهيڅ ډول ټولنيز او رسمي قانون پرواګير نه و.هغه څه چې به دده په فکراو طبع برابر و،دی به يې قانع کاوه؛منل به يې او کول به يې.د نور څه پرواګير نه و.د چا دخندا او ښه ويل،بد ويل خيال يې نه ساته او غير معمولي کارونه يې ډير کول.دهمدې دلايلو پر اساس زموږ دپوهنتوني يارانو کومه کړې چې وه،هغو به ليونی اسد باله.ليونی اسد زموږ په يارانو کې عامه او منلې خبره وه او ده ته هم يو ښکاره حقيقت و،په ځان يې هم بده نه لګوله.

د۱۹۹۲ م کال دمارچ وروستۍ شپې ورځې وې،زه دجهادي او ټوپکي زورواکئ څخه د خلا صيدو په خاطر دخپلې ځالې او وطن پريښودو ته اړ شوم او د خپلې کورنۍ له نهو غړو سره د پيښور په لوري روان وم.ليوني اسد ته ورغلم ،ورته ومې ويل:

اسد ګله!

که کولای شې ووزه.زه روان يم،که بيا مو ديدن ونه شواو...

ده د وتلو اقتصادي توان نه درلود،دترخې خندا په ملتيا يې راته وويل:دا دومره موده مو چې سره وليدل،څه ګټه مو وکړه... بيا يې ور زياته کړه:تاسو ماته دليوني خطاب کوئ،مګر ليونيان تاسو ياستئ.ما و پوښته څنګه؟ ده وويل:

د افغانستان ددې ډرامې دليدلو له پاره بهرنيان په زرګونو ډالر لګوي او ليدلو ته يې راځي،زه چې تيار همدلته يم، پرته له مصرف نه يې ونه ګورم.

اسد به ډير پيچلي مسايل هم په ساده او روانه ژبه سره شنل.د جبر او اختيارمسأله يوه پيچلې مسأله ده.انسان دطبيعت په مقابل کې څومره مجبور دی څومره مختار، انسان د ټولنې په مقابل کې څومره مجبور دی څومره مختار،انسان د خپلې کورنۍ په مقابل کې څومره مجبور دی څومره

مختاراو...ده به دا مسایل په روانه او ساده ژبه داسې توضیح کول چې مخا طب به یې له ورایه پوه کاوه.دغه جبر او اختیار به یې په خپل سبک اوانداز بیاناوه او کله ناکله به یې راته وویل:

کوربانه!

کاشکې دا خلک پوهیدلای چې دوی څومره مجبور دي.

د استاد مجروح او استاد شجاعي لاره او افکار یې خوښول او دا خبره یې ماته په وار وار په کابل او اروپا کې کړې وه:

استاد مجروح اواستاد شجاعي زما په خبرواو مقصد پوهیدل،دوی ټول غوږ،غوږ وو.او بیا به یې له یو ساړه اوسیلي سره د خوشال بابا دا بیت پر ژبه راغی:

چیرته پسې درومم،په کوم لوري به یې مومم

ورکه مونده نه شي، بې رهبره بې سرا غه

کله کله به په سوچونو کې ډیر ژور ډوب شو او یوه ټکي ته به یې په ځیر کتل.که چا به دسوچونو د دلیل پوښتنه ځینې وکړه،یو خندونکی،حیرانونکی ځواب به یې ورکړ،چې دده د سوچونو اوعیني ژوندانه ښکارندوی به و.یوه ورځ مې دهمدې سوچونو لړۍ ور وشلوله،ومې پوښته:

ـــ په څه چرت کې لاړې؟

دخپل کور چرت وړی وم.

استاد اسد په تهیه مسکن کې کور درلود.وروسته له هغه چې دی له خپلې کورنۍ سره دکابل پریښودلو ته اړ شو،کور په یوه وخت کې دوو ټوپکیانو ولجه کړی و.دې ټوپکیانو به هر کله دکور دملکیت پر سر دعوا کوله.ده دخپل کور دهمدې مسآلې په اړوند زیاته کړه:

زه اوس له کوره ورتیر یم،هغوی که زما دکور پرسر دشخړې په ترخ کې یو بل سره ووژني،مقامات به ما ټینګ نیسي چې قتل ستا په کور کې شوی دی،ته به یې ځواب وایې.

د استاد اسد د ژوند بله پرده،دده زنداني کیدل دي.دی درې ځلې زنداني شوی او دا درې سره کیسې یې ماته تیرې کړي دي.له دې درې ځلې بندي کیدو سره سره یې،خوله نه پټوله.حقایق یې ویل او د حقایقو دبیان له پاره بیا هم د زندان پرواګیر نه و.

دا فلسفي حقیقت یې ښایي ډیرو لږو کسانو ته څرګند وي چې ده حقیقتآ ځان په آزاده دنیا کې بندي او زنداني ګاڼه او ویل به یې:((دا جهان ډیر تنګ دی((.

استاد اسد لوړې زده کړې دماسترۍ تر درجې دماسکو په ډیر مشهور پوهنتون(ام ـــ ګا ـــ او)کې پای ته رسولې وې.تحصیلي بورس ده ته دوخت مقاماتود ده داستعداد او لیاقت په خاطر نه و ورکړی،بلکې د اسد ځینو زړه سواندو دوستانو چې دهغه وخت په دولت کې یې واک درلود او خبره یې منل کیده،دا پریکړه کړې وه چې اسد باید له افغانستانه ووزي او تر ټولو ښه لاره یې تحصیلي بورس دی.دده همدې دوستانو استخباراتي مقاماتو ته ویلي ووچې اسد ښه سړی دی،خو دده خوله چا تړلی شوه.داسې وخت هم راغی چې دده د زغردو اولوڅوخبرو په وجه،بیا د ده نوم په تورلست کې ولیکل شو.دا داسد دخولې خبره ده چې ما ته یې کړې ده:

یوه ورځ ځینې دوستان کور ته راغلل،راته وې ویل: هلکه! ته نه منع کیږې،دا دې پاسپورت ،ویزه او ټکټ،چټک ماسکو ته ځه.دده دوستان پوه شوي ووچې دلوڅې ژبې او حقیقت ویلو په وجه به یا اسد تلف شي او یا به بیا زندان ته روان وي.دی بهر ته ولاړ او په لوړه سویه یې دیپلوم راوړ.هغه پوهنتون چې ده زده کړې په کې کړې وې،د لوړو تحصیلاتو وړاندیز هم ورته کړی و،خو دکابل مقاماتو دهغوی په ځواب کې لیکلي وچې په کابل کې اسد ته اړتیا ده،باید کابل ته راشي.کابل ته راغی او په علمي کدر کې ومنل شو،خو څه موده وروسته عسکرۍ ته سوق کړای شو،بیا هم دده هغو دوستانو چې مخکې یې یادونه وشوه،وساته او په علمي کدر کې یې خپل کار ته دوام ورکړ.

استاد اسد ماته مخامخ تدریس نه دی کړی،خو ما یې له مطالعې او علمي ذخیرې نه ډیره استفاده کړې ده.کله چې ما له یوې ډلې استادانو سره د کابل پوهنتون دادبیاتو په پوهنځي کې د ماسترۍ

پروګرام پر مخ بیوه،یو روس پوهاند مورږ ته دفلسفې تدریس کاوه،استاد اسد یې د لکچرونو ژباړه کوله،روس پوهاند به چې هر څه ویل،استاد اسد به دهغه په خبرو دوه درې چنده اضافه کوله او موضوع به یې نوره هم په افغاني سبک روښانه کوله.یوه ورځ داسې هم وشول چې روس پوهاند دشکایت په ډول استاد اسد ته وویل:هغه څه چې زه په دوو دقیقو کې وایم،دهغه ژباړه ته په اتو یا لسو دقیقو کې کوې... استاد اسد یوازې موسکی شو او نور یې څه ونه ویل.

د استاد اسد ادبیات خوښیدل،د نړۍ د ادبیاتو شهکارونه یې لوستي واو هغه یې هم په فلسفي عینکو لوستي وو.له عاشقانه اشعارو او موسیقي سره یې مینه درلوده،خو له عاشقانه هغو نه یې زیات خمریه اوفلسفي اشعار خوښیدل.دخوشال بابا رندي او خمریه اشعار یې خوښیدل،دخیام اشعار یې ډیر خوښول،دحافظ شیرازي ځینې شاه بیتونه یې د خبرو په ترڅ کې تکرارول او کله کله به یې دنږدې یارانو په تودو بحثونو کې دمولانا دا بیت پر له پسې تکراراوه:

هرکه او بیدار تر،پردرد تر

هرکه اوآګاه تر،رخ زرد تر

افغانستان خو هیڅکله له اړو دوړ نه خلاص نه وي،خو کله چې ټوپکي ناتاربرقرار شو،د افغاني ټولنې اړودوړ نور هم پسې زیات شو،ګڼ شمیر خلک له دې اړو دوړ څخه په تیښته شول،خو استاد اسد لا((لکه ونه مستقیم په خپل مکان...)) و. په دې وخت کې استاد اسد ((دادیانو تاریخ)) په نامه کوم مضمون تدریساوه.کله یې چې د عیسویت دتاریخ په باب په کوم ټولګي کې لکچر ورکړی و،بیا نوداسلامي جهادي رژیم مقاماتو پسې اخیستی وچې ولې دعیسویت تبلیغ کوي او ښه یې په عذاب کړی و.کله چې یې ماته په اروپا کې دا کیسه تیروله،دخندا په ترڅ کې مې ورته وویل:بچو مزې دې کړي دي،او بیا مې د شعر توره ورته راواخسته او د ډاډینې له پاره مې دکاروان صاحب دا بیت ورته واوراوه:

)) وخت به راځي چې غاښ دزهروبه ښامارنه لري

مجنون به ګرځي مستا نه ملا به دارنه لري((

خو داستاد اسد په ژوندينې داوخت رانغی او له بده مرغه چې ملا هماغسې مستانه ګرځې او فلسفي مجنون دخپلو فلسفي افکاروا‌و دزمانې د ناکردو په تارونو زندی شو.

او بیا آسمان وریځ شو،وغړمبید،داسې وغړمبید چې غرونه او رغونه یې ښورول.نه یې واوره واورو‌له نه ږلی،نه کوم تند باران وورید او نه نرم باران.دا وار ته د تالندې او بریښنا په لړکې د وریځو له منځ نه سپین اوښ راښکاره شو،خلکو ویل خدایه خیر کړې،((بیا به وارکا په کوم غولي وارد چا دی))، اسد غږ وکړ : دا زما دی، دازما وار دی. او په پای کې دا وار پر ده راغی،پر آسمايي راغی، پر لیوني راغی.

سپین اوښ راغی،دده داستوګنځي مخې ته ودرید،په ګونډو شو.اسد په آسانی،په نرمی،په خوشالئ،په خپله خوښه ورباندې سپور شو.اوښ بیرته ودرید،په سوچ کې شو،څه یې ونه ویل،سر یې وښوراوه،وخوځید او دتوروسپینو وریځو په منځ کې زموږ له سترګو نهام شو...

او زموږ دمرکو لیونی،زموږ د فلسفو لیونی،زموږ دغرونوآسمايي لیونی،زموږ دیارانې لیونی او زموږ اسد یې دتل له پاره له موږ څخه جلا کړ،اوپه دې ډول یو ستر انسان دمځکې له مخ کم شو.

او دا دی دتګ وخت دی

موږ هر یو په خپله مخه ځو

زه دمرګ په لوري،

تاسو د ژوند پر خوا!

کومه لار ښه ده؟

یوازې خدای پوهیږي...

سقراط

روح دې یې ښاد وي

داوس له پاره همدومره

آصف بهاند

۱۳ – ۰۷ – ۲۰۰۹

او آسمايي هم آسماني شو ...

نوح اندربادیه کشتی بساخت – صد مثل گو ازپی تسخربتاخت

دربیابانی که چاه آب نیست – می کند کشتی چه نادان ابلهست

آن یکی میگفت ای کشتی بتاز – وان یکی می گفت پرش هم بساز

او همی گفت این بفرمان خداست – این بچرسکها نخواهد گشت کاست

مثنوی معنوی ص ۵۲۱

یوله هغو ځوانو نومیالیو پوهانوڅخه چې مورِ ونه پیژاند او دماتی لیندۍ له شسته مو پرموخه او هدف ونه لګید ، هغه هم دکابل پوهنتون دفلسفی څانګې نیمه خوا استاد اروانباد اسدآسمایي و چې د ۲۰۰۹ کال د جولای په (۸) یې له دغې نړۍ څخه سترګې پټې کړې . زما اواسدپیژندګلوي په کابل پوهنتون کې د محصلۍ له

شپوورځوڅخه وه ، موږ په یوه کال پوهنتون ته راغلو او په یوه کال له هغه فارغ شو، دهیواد دروښانفکري غورځنګ دکاروان ملګري وو او له یوه او بل سره مو په ډېرو برخو کې ورته موخې او مرامونه درلودل ، یوازې یوڅه چې په پیل کې زما اوده ترمنځ دتوپیرلامل کیدل ، هغه د زده کړې پرمهال دده ژور فلسفی درک و چې له موږ ادب زده کړو سره به په ټکر کې واقع کیده ، او ویل به یې چې : ((زه په خیالی شیانو ډیرباورمن نه یم)) ، خو څومره یې چې فلسفی پوهه پخیده اوله هغې سره یې د روانپوهنې مزه هم وڅکله نو بیا یې خپله پورتنې خبره هم سمه کړه او دخیال په نړۍ کې دخپلې فلسفي ورکې په لټه کې شو. ځان په عملي او نظري توګه درښتیاینې درشل ته واچاوه او په دغه برخه کې یې دخپلو نومیالیو استادانو پوهاند بهاوالدین مجروح او ډاکتر غلام غوث شجاعی لاره په پوره ځیرکتیا سره ان دمرګ ترپولې وځارله ، شجاعی سقراطی لاروی شو ، زندان ته لاړ او له هغه وروسته دشهادت جام پرسرواړاوه ، مجروح مهاجرشو او پرمهاجرت کې یې سقراطی پیغام پورته کړ او شهید شو او اسد هم په مجروح پسې لاړاوهلته لکه چې د ایران نامتو لیکوال صادق هدایت هرڅه د وړوکو تماشه وبلل اوله څان سره یې هغه زموږ دشاعرخبره پریکړه وکړه چې : نه ارزي په دې چې څوانی خاورې کړې ... په ابدي آرامي باندې په هغه شان چې ده ته پیښه شوه آرام شو.

آسمایی دوخت شوروي ته لاړ او هلته یې خپله ماستري په خپله اړونده څانګه کې واخیسته اوله ځانګړي درک او تجربې سره هیواد ته راستون شو اوپه خپل مسلک کې دکابل پوهنتون له ښوڅوانو استادانو څخه یو شو. دنوې فلسفی په رڼاکې یې په خپلو څیړنو او لیکنو باندې لاس پورې کړ، په پښتو اودري ژبویې لیکنې پیل کړې او ددغو ژبو دمعاصرو اوکلاسیکو آثارو په پیژندګلوۍ باندې له فلسفی پلوه بوخت شواو هغه یې په رښتیاهم دنوي فلسفی میتود په رڼاکې وڅیړل اویوه برخه داسې خبرې یې ددغو کلاسیکو ویاړونو په اړه ترخوله راووتې چې ګرد سره جالبی ، نوې

او دپاملرنې ورړوې. دده دایوه خبره ډیره جالبه وه چې ویل به یې : ((مورږ ترخارجیانو دخپل ژوند ، ادب ، فرهنګ او اخلاقیاتو په اړه ښه پوهیږو خوله بده مرغه چې ترڅو مورږ ته زمورږدافکاروپه اړه خارجیان څه وانه وایې پرخپل ځان مو باورنه راځی ...))

آسمایی په دغه برخه کې په دې باور و چې پر ځان ډاډدکرکترترټولو لوړه ورتیا ده چې باید په خپله یې په کرکتر کې ولټووو. ده به ویل چې دمولانا او خوشال دپیژندنې لپاره باید که مولانا اوخوشال خان کیدای نه شو نو باید چې رښتینې پیرو اوڅیرک مینه وال خو یې شو...

هغه دهمدغه آر په رڼاکې دخپلووینو او څیړنوتګلاره پیل کړه اوپه پوره صداقت سره یې هغه وڅارله. په ډیرلږ وخت کې هغه په افغانی فرهنګی او علمي ټولنو کې دنظراوصلاحیت دخاوندانو په ډله کې راغی اوپه هغه دریځ کې یې ځان ودراوه چې دهردوست او ملګري او شاګرد لپاره یې دتسل اودمه ځای ښه غوره کړه . آسمایی بیلګه ییز استاد اوفیلسوف و، زه پوره باورلرم چې یوزیات شمیریارانودآسمایی له علمی سخاڅخه دهغه دبې پروایی او یوشمیرنورو ناچاریو له امله دخپلې ځان ښودنې په ترځ کې ښایسته ګټه پورته کړې ده چې مثالونه یې لږ نه دي .خوله بده مرغه چې دی له مورږ ه نا سپړلی او نا لیدلی په رڼا ورځ له لاسه ووت او دادی نن یې پرویرباندې له ولسمشره تر کشره پورې د تش په نامه پیغامونو په ترځ کې تمساحی اوښکې لکه چې په نورو ویاړونو او پوهانو مو توی کړې وې په ده هم توی کړې ، په داسې حال کې چې نن سبا په هیواد کې د سلو نارواوو لپاره د رواکیدو لارې چا رې جوړیږی خود سترګورو کسانو اوپوهانو دنومونو په اورید و سره غوږونه کاڼه اچول کیږي .... همداده چې دوی یې باید قاتلان هم وبلل شي او اسد اسمایی هم یوله هغو ځخه و چې که چا زړه پرې سوځولی وای او لاره یې ورته برابره کړې وه

هغه ډیرځه ، ددغه سوځیدلی او معامله شوي هیواد دځوان نسل لپاره ترسره کولای شول چې له بده مرغه نه شول ... په هرډول ،

آسمایی دځانګړي منطق او پیاوړي استدلال خاوند استاد و ، ده له معاصرو نړیوالو فلسفی ښوونځیواودهغو له اصولو څخه ځانګړی درک درلود ، هغو ته یې په انتقادي نظرکتل اوهغه یې په ځانګړي انتقادي لید سره دځپل تولنیز او انفرادی تفکر په شرقی تله کې تلل او عملی کول ، دده له لویو ځانګړنو څخه یوه داهم وه چې تل به یې داوسنیو لویدیزو سرسري پرمختګونو سته په شرقی فلسفه او شعوري ورتیاکې لټوله. دی د کانټ ، ولتیر، روسو ، فروید ، کافکا ، هګل ،تولستوی ، اندري ژید ، زولا ، مارکس ، ماو لینین او نورو په نظریاتو باندې د زړه له کومي پوهیده ، خو په مقابل کې یې دده لپاره تریادشوو نومیالیو دمخه نورپیاوړي نومیالی لکه کنفسیوس ، زردښت ،بودا ، فارابی ، ابن سینا،مولانا ، رازی ، روشان ، خوشال اوپه سلګونو نورهم له نظره نه لویدل ، په دې چې **دده په نظر وروستی وړاندې او وړاندې وروستي دي ...**

آسمایی نږدې یو یونیم کال دمخه څپله یوه منظومه ماته راولیږله ،دغه منظومه په یوه ځانګړي فلسفی لید لیکله شوې ده ، او په هغه کې یې دشکل له مخې هغه تګلاره په پام کې نیولې لکه چې ارواښاده مجروح هغه راپیل کړې وه ، خو دده له قوله چې دمنځپانګې له پلوه دایو نوی انځوردی چې دځپل وخت هنداره له ځان سره لري...

آسمایی دډیرو ویلو لایق دی او ډیرځه پرې لیکل کیدای شی ، چې که توفیق رفیق شو، زما په ګډون هغه ډیریاران درلودل ، چې باور دی ډیرځه به پرې ولیکي :

اوپه پای کې باید داهم ووایم چې : آسمایي ترکومه ځایه چې ما پیژانده دځپل ژوند په اوږدو کې په دغه ټکی باورمن واو دایې د ژوند عملی تګلاره وه لکه چې مهاتما

ګاندي به ویل :

– که دیوه لیوني سړي په ګولۍ باندې ووژل شم ، زه باید په هغه شیبه کې وخاندم . په هغه حال کې به په ماکې هیڅ ډول قهرنه وي، خدای به زما په زړه اوشونډو باندې وی.خوته له ماسره یوه ژمنه وکړه چې : که داسې څه واقع شي چې یوه اوښکه دهم توې نه کړې .

اروا یې ښاده ، کورنې ته یې د زړه صبرله پاکه خدایه غواړم ...

د ۲۰۰۹ کال دجولای ۱٦

پروفیسور عبدالخالق رشید – نوی ډیلی ، هند

وروستی فیلسوف : عبدالغفور لېوال

د ۲۰۰۹کال د جولای اتم ماښام:

ستړی ستومانه، دهوټل ۴۱۳نومره کوټې ته ننوتم، له دوبۍ څخه د جاپان تر ساپورو ښار پورې د الوتکې اوږده مزله ځپلی وم، تر لږ ځای پر ځای کېدو وروسته مې کمپیوټر چالان کړ، ایمیلونه او بیا خبري پاڼې ...

د کومې پښتو ویبپاڼې پر وچویلي لیکل شوي وو : « افغان فیلسوف اسد اسمایي وفات

شو . . . » نه پوهېږم چې ټول خبر مې څنګه ولوست، خو د څو شیبو لپاره مې د کمپیوټر پردې ته ځیر ځیر کتل.

استاد اسد زما لپاره یو «فکر» دی، له نړۍ ، هستۍ، انسانیت، پوهې او فلسفې څخه یو ګډوله (ممزوج) فکر، دا به زما لپاره لا د تحمل وړ وای، چې ښه دوست، استاد او مهربانه انسان مو له لاسه ورکاوه، خو دا راته د تحمل وړ نه و او نه دی، چې هغه فکر مې مړ شوی لیده، چې ما ډېر څه ترې اخیستي وو.
د کمپیوټر پرده د کوم مسیج راتلو وخوځوله او زما هم ځانته پام شو. خبر همداسې و، استاد اسد آسمایي په فرانسه کې ژوند پرېښی و، څو ویبپاڼو یې خبر خپور کړی و، ځینو دوستانو او فرهنګیانو پرې غمرازي هم ښوولې وه، خو د استاد اسد لپاره دا هر څه، نه پوهېږم د هغه لپاره دا وړ څېزونه څنګه ښکارېدل؟ ځکه هغه د ژوند و مرګ په اړه کاملاً متفاوت نظریات درلودل، د هغه لپاره » مرګ» ډېره ویروونکې او لویه پېښه نه وه، د هغه لپاره ژوند د تراژیدۍ د استمرار مانا درلوده.
د استاد اسد له مړینې سره د هغه یوه خبره را په یاد شوه او یو ځل بیا راته ثابته هم شوه. دا د استاد اسد خبره وه چې «مرګ» د مړه شوي کس لپاره غمیزه) تراژیدي) نه ده، بلکې مرګ د هغه چا لپاره مستمره تراژیدي ده، چې په «مړه شوي» کس پسې ځوریږي. هو د استاد اسد مرګ دده لپاره نه، بلکې د فوزیه آسمایي (د هغه میرمن (او میلاد آسمایي (د هغه یوازینی زوی) لپاره، د کابل پوهنتون لپاره، د افغانستان لپاره او د افغاني فرهنګ لپاره تراژیدي ده، ځکه موږ اوس پوهېږو، چې د هغه له مړینې سره د افغانستان د فلسفې او ارواپوهنې ورروستۍ مطرح څېره هم ولاړه او اوس نو تر اروانښاد استاد مجروح او استاد اسد وروسته څوک د پوهې دغه ځانګړي، خو ښکلي لیونتوب ته نه شي رسیدلای.
استاد اسد څوک و؟
استاد اسد نیمه پیړۍ او څو کاله پخوا د پکتیا ولایت په زرمت کې زیږیدلی و، په پکتیا

او کابل کې يې ښوونځی او بیا پوهنځی لوستی و، د لوړو زده کړو لیکه یې د ماسکو تر دولتي پوهنتون (امګاوو) پورې غځېدلې وه.څه موده د سیاسي تاوتریخوالو او کړاوونو له امله ځورول شوی هم و، خو ډېره موده یې په کابل پوهنتون کې د فلسفې په تدریس او د افغانستان دلیکوالو په انجمن کې د ادبیاتو، اروپوهنې او فلسفې ترمنځ په پولو کې د لیکلو په سرګردانۍ کې تېره کړه، تر هغو له هېواد او کابل پوهنتونه ونه وت څو يې چې د ژوند پر سره تبۍ ګوزاره کېده، خو يو مهال نوره نو ګوزاره ناشونې شوه، کوچنی میلاد يې له لاسه ونیوه او د فرانسې د سترورمانتیست ویکتور هوګو په مینه يې د غربت تغر وغوړوه.

زه نه غواړم دلته د استاد اسد ژوند لیک وکاږم، غواړم ووایم چې هغه همدومره ساده او لنډ ژوند درلوده، خو ددې ساده او لنډ ژوند ترشا د فکرونو ډېر غرونه، توپانونه، یو آرام سمندر، تیاره سمڅې او ناپایه ګړنګونه پراته وو،ددغو فکري زیرمو خاوند یو بل استاد اسد و، چې چا هومره نه پېژانده. استاد اسد ښه ملګري، شاګردان، کورنۍ او همکاران درلودل خو د هغه د ساده او لنډ ژوند تر شا دومره دنیاګانو ته هر څوک نه شو ورتلای.

استاد اسد له کلونو راهیسې ناروغ و. بې خوبي، تر ټولو لویه او ویروونکې هېولاوه، چې استاد يې په کرار نه پرېښوده، استاد اسد له هرې بیخوبۍ او هرې اندیښنې څخه کتاب ته پناه وړه، هغه پر مطالعه معتادو او فکر کول يې همیشنی عادت و.

استاد اسد په نوې لویدیزه فلسفه، په ختیځ کې فلسفي افکارو او د زاړه یونان په فلسفي دورو باندې ښه پوهېده، ده د ادبیاتو د تیورۍ په هکله ډېره مطالعه درلوده، د علومو په اړیکو يې فکر کاوه او وروستی علمي تیزس يې « د فلسفې قلمرو» نومیده چې له تاریخ، افسانې، ادیانو علومواو هنر سره يې د فلسفې ګډې پولې څېړلې. ددغه کتاب لویه برخه استاد ویله او ما لیکله.

استاد په معاصرو فلسفي مکتبونو کې اګزستنسیالیزم ډېر خوښاوه او ددغه مکتب له دوو استازيو هایدګر او ژان پل سارتر سره يې ځانګړې مینه وه. استاد د فروید او

يونګ په اروا پوهنيزو نظرياتو خبر و او د شرقي عرفان ډېر ظرافتونه ورته معلوم وو، ده د مولوي، سنايي، خوشال او رحمن بابا د افکارو بيخي ځانګړې مطالعه درلوده او له ډېرو داسې مسايلو خبرو، چې زموږ ځېړونکي يې تصور هم نه شي کولای،

داستايفکسي يې ايډيال کيسه ليکوال و، ده د (جنايات او مکانات) رومان په هکله داسې نوي نظريات درلودل چې د روسي ادبياتو نړيوال کره کتونکي به هم نه وي پرې خبر او ده کولای شو، د داستايفکسي د آثارو اروا پوهنيزه مطالعه له نويو نظرياتو سره مطرح کړي.

ډېر ځله مې په ټينګار ترې وغوښتل، چې دا هر څه وليکي خو د هغه له ناهيلۍ ډک ځواب مې بيا مونده ،چې :« د چا لپاره يې وليکم؟«

ډېر ځله به مې تر هغه مجبور کړ، چې راسره وبه يې منله او بيا به ده ويل او ما به ليکل. استاد د ليدو ستونزه درلوده، له ډېرې رڼا او لوړو غږونو سره يې حساسيت درلوده، خو د بحث، مطالعې او علمي کار عجيبه حوصله يې درلوده .په ليکنو کې يې د نوي فکر عرضه خوښېده.

له استاد اسد سره د متروکو په کلونو کې له خيرخانې څخه د پوليتخنيک او ده کيپک په ګردنه باغ بالا ته رااوښتو او بيا به پلي پوهنتون ته تلو. له استاد سره به مو د هغه په کور کې ټېټه موسيقي اوريده او کله به مو چې ځو سندرې له کومې بدې پېښې پرته واوريدې نو فکر به مو کاوه کوم لوی جشن مو جوړ کړی دی. استاد ډېر چای څښنه او دده دډېر چای څښلو په هکله د پوهنتون استادانو عجيبې غريبې ټوکې جوړې کړې وې، استاد اسد يوازې د شپې، کله چې بېديده نو سګريټ يې څښول، استاد د ډوډۍ سوزيدلې برخه او وازګينه غوښه ډېره خوښوله او استاد هميش اوړی او ژمی حتی په واوره کې سرې اوبه پر سر اړولې او دا کيسه به يې په خوند خوند کوله چې څنګه به يې په زلميتوب کې ګنګل ماتاوه او ورلاندې به يې په اوبو کې لمبل. . .

بس دا د استاد اسد ظاهر و او همدومره ساده او لنډ ژوند يې درلوده خو ددې ساده او لنډ ژوند تر شاه غرونه او سمندرونه انديښنې او غمونه پراته وو.

د استاد اسد د معرفت او تفکر هغې برخې ته سر ورښکاره کول او نفوذ، ویروونکي او ناشوني وو، هغه ددې دنیا، د هستۍ د انساني اروا، د انسان د وحشیتوب په حدودو، د جنایت او وینې بهولو په رموزو او د افغانانو په ډېرو ځانګړنو پوهېده او دا حکیمانه عادت یې درلوده ،چې غوښتل یې په هر څه پوه شي، مګر ددې هر څه په اړه یې ډېر څه نه ویل، په دغې لویې اروا کې ډېر رازونه پټ شوي وو.

استاد اسد او لویدیځ:

استاد اسد د لویدیځ په اړه خپل نظر هغه وخت بدل کړ، چې پر افغانستان یې وروستۍ ناخوالې ولیدې او د لویدیځ پر سیاسي نیرنګونو له نږدې خبر شو. یو مهال چې موږ «د ټرای ښځې» منظومه په نظم را وژباړله، نو زما سریزه ډېره لویدیځ ځپونکې وه، استاد راته وویل سریزه دې تر ادبي ډېره سیاسي ده، ما وویل ښه ده لرې به یې کړم.

کلونه وروسته زه په پېښور کې وم، استاد له فرانسې څخه تیلفون راته وکړ او ویې ویل ستا هغه سریزه سمه وه، کله دې چې کتاب چاپاوه هماغه درواچوه، خو له مانه سریزه ورکه شوې وه، همدا تېرکال، ایله کتاب خپور شو، ما نوې سریزه ورته ولیکله، له نېکه مرغه استاد دغه کتاب په ژوند ولیده، خو له بده مرغه زه یې له نظره خبر نه شوم او استاد ولاړ.

د استاد په اړه اندیښنې:

کال دوه مخکې استاد زنګ وواهه د خپلو زړه تنګیو او ستړیاوو یې راته وویل، ما ورته وویل : استاده! راشه بېرته کابل ته، دلته به دې پام بدل شي.

راته ویې ویل : برګو دسمالونو او پړانګي دریشي والا له خپلو ټوپکو سره راغلي او زما یوازینی ملکیت » زما کور» یې رانه نیولی، چاته ووایه، چې هغه ترې واخلي نو زه به بېرته درشم، زما زړه دلته په فرانسه او اروپا کې ډېر تنګ دی، تر استاد وروسته فوزیې را سره خبرې وکړې، اوږدې شیبې یې د استاد د روغتیا په اړه راته شکایت وکړ، دا یې پرله پسې ویل چې پر ځان فشار راوړي او زما خبره نه منی، د فوزیې ستونی را ډک شو او غوږۍ بېرته استاد واخیسته. . .

لږ په تونده لحن مې استاد ملامت کړ، چې ولې له ځان سره احتياط نه کوي، په تلواله بې پراويې يې راته وويل : « دا ژوند په دې نه ارزي چې زړه ورته وخورو«. . .
يو ځل مې دلته له اروپا څخه راغليو استادانو سره دغه انديښنه شريکه کړه، استاد باوري هم د استاد اسد له همدې بې پروايي سر وټکاوه او دايې راته وويل چې ځو ځله يې هغه دې ته هڅولی چې د خپلې روغتيا خيال وساتي.
ما پريکړه وکړه چې استاد مصروفيت او ليکلو ته مجبور کړم.
وروستی ځل خبرې:
د روان ميلادی کال په لومړيو مياشتو کې په لندن کې وم، د ښاغلي داود جنبش په کور کې ميلمه وم، چې استاد د جنبش په تيلفون زنګ را وواهه؛ خوشاله او سرحال ښکارېده، راته ويې ويل: ستا خبره مې ومنله، ليکل مې پيل کړل. پر« دوزخيان» (د هغه پښتو منظوم اثر (کار کوم، ستا « لام او ايلنيو» مې وکتله، خوښه مې شوه اوغواړم څه پرې وکارم. عجيبه ده، استاد اسد دا ځل ډېر بل ډول و، لکه کابل کې چې وي، ټوکې يې هم کولې او څو نوې فکاهيانې يې هم راته وويلې، ښه په کړس کړس مو وخندل، استاد مې د هوټل نومره واخيسته، سبا ماښام يې بيا تيلفون وکړ، دا ځل يې د خپلې هغې پروژې په اړه خبرې وکړې، چې د لويديځ فلسفي سيستم او ختيځو عرفاني – فلسفي افکارو پر اړيکو را څرخېده، استاد په تيلفون کې خپلې نوې فلسفي موندنې په تفصيل راته وويلې، ما ورته وويل: استاده ډېر وغږېدو چې مصرف درباندې رانه شي، راته يې وخندل : ته خو هماغسې سخت او سوګت يې، دلته له فرانسې څخه لندن ته دومره مصرف نه راځي، پرېږده، بيا خدای خبر چې سره وغږيږو. . .
د استاد اسد دا خبره مې جدي وانه خيسته، او زه څه خبروم چې د هغه دا خبره به رېښتيا شي او ما بيا رېښتيا هم له استاد اسد سره خبرې ونه کړای شوې.
زه نه غواړم د استاد اسد خاطرې يادې کړم، خاطرې يې زښته ډېرې دي ځکه ما پوره لس کاله د هغه مخامخ شاګردي کړې او د منطق الفبا مې ترې زده کړې ده ، او تردې لا نيکمرغي، چې ډېر ځله د استاد د ساده او لنډ ژوند تر شا د فکرونو او انديښنو هغې

توفاني دنيا ته هم ورغلی یم چې نور ترې ناخبره دي. استاد اسد ډېر څله د فلسفې ، ادبیاتو، ارواپوهنې، اجتماعي پوهنو، سیاست، تاریخ، اساطیرو، افسانو، میتولوژی او ګڼو ساینسي عملیو په اړه له ما سره خبرې کولې. د استاد زړه تنګېده او باید ځینې مسایل یې مطرح کړي وای او ددغو علمي بحثونو اوریدل یې ،کله یوازې پرما لورول : تېس، انتي تېس او بیا سنتېس . . . دا د استاد د علمي فرضیو قاعده وه. . .
د استاد اسد تبحر او علمي ژورتیا، له مسایلو څخه باخبري او پر نویو پوهنو د هغه برلاسی هغه وخت څرګندیده، چې دده په زړه برابر اوریدونکی یې موندلی وای. . . یوازې هماغه اوریدونکی پوهېږي چې:
. . .د استاد اسد آسمايي لنډ او ساده ژوند پای ته ورسید دا د افغانستان پوهنتوني او فرهنګي ټولنې ته لویه غمیزه ده. . .
خو!
د لنډ او ساده ژوند تر شا د فکرونو پراخه دنیا ړنګه شوه، او له یوه خوار او رنځور جسم سره خاورو ته ولاړه!
دا نو د غمیزې (تراژیدی) نه جبرانیدونکی استمرار دی! تر ډېره او ښایي تر اوږدو زمانو پورې!

علم ګل سحر

افغان ولتر

ښايي دپکتيا ولايت دزرمت ولسوالي دکتحخيلو دکلي اوسيدونکي اوس هم په دې نه پوهيږي چې څه باندې پنځوس کاله وړاندې يې څومره لويه هستي نړۍ ته وړاندې کړې وه او اوس هم لا په دې نه وي خبر چې څومره لوی انسان يې له لاسه ورکړی دی.زموږ يوه لويه ستونزه هم همدا ده او زموږ يوه لويه بدمرغي هم همدا ده،چې خپل شخصيتونه نه پيژنو . موږ تل دا وايو چې موږدژوندو قدر نه کوو ،خپل شخصيتونه په ژوندوني نه پيژنو چې مړه شي افسوس پسې کوو او بيا يې قدر کوو خو زه وايم کاشکې موږ خپل شخصيتونه له مړينې وروسته پيژندلي وای ، زموږ څومره ستر شخصيتونه په پرديو وطنونو کې خاورې شول او لابه وي داسې ستر شخصيتونه چې موږ يې اوس هم لا نه پيژنو.

استاد اسد آسمايي هم له دې ډلې شخصيتونو څخه و،چې په پردي وطن کې خاورې شو،دمرګ ترورځې مو ونه پيژاند او ډير يې لا تردې وروسته هم نه شي پيژندلای ،په ژوند يې لکه څنګه چې لازمه وه چاقدر ونه کړ او مرګ خويې زموږ لپاره يونه هيريدونکی ناورين دی،خلقي حکومت دوه ځله بندې کړاو جهادي حکومت دوه

ځله بې کوره کړ،یوه حکومت دولتر غوندې باستیل ته واچاوواو بل حکومت له وطنه تبعید ته اړ کړ.
ولتر دخپل وخت واکمنان مسخره کول او په ښکاره یې پخپلو لیکنو کې غندل خو افغاني ولتر اسد اسمایي د خپل وطن دواکمنانو له کړوورو ځوریده خو هیڅ یې نه شوای ورته ویلای ، دفرانسې واکمنانو او شوالیه ګانو ولتر ته دجزا په وخت کې هم دې ته پام و،چې دولتر پر سر ګوزار ونه شي او له مفکرو مغزو یې ګټه واخیستل شي . وایي چې دپاچا نږدې ملګري شوالیه روهان چې د ولتر له کنایو په تنګ شو او دده له لاسه له مجلسه ووت بیا یې چې ولتر پخپلو کسانو واهه،نو خپلوکسانوته ویل : ښه یې ووهئ خو پامو وي چې په سر یې وار ونه کړئ ،ځکه اوس هم کیدای شي چې له هغه څخه کوم ښه شی ترلاسه شي.
خو کابودری پیړۍ وروسته هم زموږواکمنانو دخپل وطن په ګټه داستاد له فکر څخه دګټې اخیستنې فکر ونه کړ اوس دا اندازه لګولای شئ چې موږ څومره بدمرغه یو.
ولتر ته پاچا پخپله مانۍ کې ځای ورکړ هغه یې ونازاوو .فریډریک، دولتر روښانه افکار دځان لپاره وهلې کلا بلله خو زموږپاچا دژوند تر پایه پورې استاد اسد ته دکابل په تهیه مسکن کې دهغه خپل کور چې ټوپکمارو ترې په زور نیولی ورنه کړ،چې راشي پخپل کور کې ژوند وکړي او له روښانه افکاروڅخه یې ټول وطن ګټه واخلي پوهیږئ چې موږ څومره بدمرغه یو.
استاد اسد آسمایي لږ چاپ شوي اثار لري (دوزخیان) او (دټرای ښځې) ژباړه یې خپاره شوي او نورې په سلګونو مقالې یې خپرې شوې او همدومره یې لیکلې خو خپرې کړې یې نه دي.
استاد دخپلو اثارو له خپریدا سره چندان علاقه نلرله ،لیکل به یې هم ډیر نه کول ،دتنظیمونو اوطالبانو دواکمني په وخت کې به زه ،استاد اسمایي،عبدالغفورلیوال او وفاسمندرپه اوونۍ کې دوه دری ځله دیوبل په کورونو کیناستو ادبي بحثونه به مو کول استاد به په هره ناسته کې یو کتاب له پوهې او حکمته ډکې خبرې وکړې موږ به ورته

ويل استاده داولې نه ليکې؟ هغه به وخندل چاته يې وليکم؟چې ډير ټينګار به مو وکړ ويل به يې دا خبرې تاسې وليکئ.
ترليدو دمخه مې داستاد اسد په اړه ډير څه اوريدلي ول .اسد آسمايي چې پهخ سيمه کې په فيليسوف مشهور و،څه وخت ديوه چپې ګوند غړى او له مهمو کسانو څخه يې و، خو په ډير لږ وخت کې هغه ډګر ورته تنګ او کوچنى ښکاره شوى او پرهغوى دنيوکو له امله بندي شوى دمسکو له نړيوال پوهنتون څخه عمومي اول نمره فارغ شوى دده استادانو او په هغه پوهنتون کې دنورو هيوادونو محصلينو وړانديز ورته کړى و،چې افغانستان ته دې نه ځې ځکه هلته دده نظريات څوک نه شي زغملاى کيداى شي له خطرونو سره مخ شي .
ويل کيدل چې مارکسيستي فلسفه يې ردکړه او په دې فلسفه کې يې زيات بدلونونه راوستل خو چا ورسره ونه منل ،دده دزياتې مطالعې او زياتې پوهې په اړه مې ډيرڅه اوريدلي ول.
لومړى ځل مې چې هغه وليد دپروان مينې دبس په يوه تمځاى کې بس ته انتظار ولاړ واو د (تياترکودک)په نامه ديوه پنډ کتاب په مطالعه بوخت و
ما تردې دمخه نه وليدلى خو پوه شوم چې دا يوازينى سړى چې خپله يوه دقيقه وخت هم نه ضايع کوي حتماَ استاد اسد دى،دمطالعې مزاحم يې نه شوم له هغه کابو پنځه شپږ کاله وروسته مې بيا پخپل کور کې وليد اشتباه مې نه وه کړې هماغه سړى و، چې په بس تمځاى کې ديوه پنډ کتاب په مطالعه بوخت و.
استاد اسد آسمايي به ډيره مطالعه کوله په يوه وخت کې به يې موسيقي هم اوريدله او ليکنه به يې هم کوله له چا سره به يې خبرې هم کولې او ليکنه يا مطالعه به يې هم کوله.
استاد يو فوق العاده انسان و، دى يووخت ۱۷ ورځې او شپې پرله پسې ويده شوى نه و.

داسې ښکاریده چې لیکلو یې حوصله تنګوله ،ډیر څه یې په ذهن کې تیار و،خولیکلو ته یې زړه نه ښه کاوو،په ۱۳۷۷ کال کې مې دخپلو شعرونو یوه ټولګه دسریزې لیکلو لپاره ورته سپارلې وه څو ورځې وروسته یې کورته ورغلم ترې ومې پوښتل چې سریزه یې لیکلې که نه؟
استاد وویل دا خو مې بیخې هیره وه ماته یې قلم او کاغذ را کړل راته ویې ویل دایې وخت دی چې ویې لیکو، استاد ژرژر راته ویل او ما پسې لیکل .بل ځل په پیښور کې دسپیدې مجلې دفتر ته ولاړو هلته هغوی ورته وویل چې دې ګڼې ته باید یوه مقاله راکړې ، استاد ویل او مالیکل هغې مجلې ته یې په ډیر لږ وخت کې دویرجنیا ولف په باره کې مقاله ولیکله،ډیرځله به یې خپلې مقالې یا ما یا نورو ملګرو ورته لیکلې.
استاد پیسو ته ارزښت نه ورکاوو دده خپله وینا ده چې ویل به یې هیڅکله مې پیسې نه دې شمیرلې ،چې جیب مې تش شي بیا نورې پیداکوم په شمیرلو یې وخت نه ضایعه کوم .
استاد نړۍ ته په طنز کتل په حقیقت کې یې په ژوند پورې خندل ،ډیرو به هغه ملامتاوو چې خپلې روغتیا ته پام نه کوي خو استاد اسمایي ژوندته په هغه سترګه نه کتل کوم چې نور ورته ګوري ،هغه ژوند ته دومره ارزښت نه ورکاوو هغه به تل دا پوښتنه کوله آیا دا ژوند په کولو ارزي؟
که به چا له چا څخه ورته شکایت وکړ ده به یوازې وخندل ویل به یې : موجودات دي نو.
دډیرو کسانو کړنې او په دنیا پورې زړه تړل ورته عجیب ښکاریدل او هغه به یې مسخره کول .
هغه وخت په کابل کې ډیرې بدې ورځې وې،مختلیفو تنظیمونو په ښکلې کابل اورونه بل کړي ول د استاد اسد آسمایي یوه ملګري ورته دتاجکستان په پوهنتون کې داستادي دنده پیدا کړې وه استاد حاضر نه و،چې تاجکستان ته ولاړشي ټولو ورته ویل په دې وخت کې له دغه طلایي چانسه ګټه واخله او ولاړ شه خو استاد اسمایي به ویل

: يه يه زه ستان ته نه ځم ، له خپل وطنه پرته چې په نوم کې يې ستان وي زه هغه هيواد ته نه ځم ، له دې موجوداتو سره زما ګوزاره نه کيږي.
استاد اسد آسمايي به عجيبې معنادارې ټوکې کولې دده ټوکې او طنزونه يوازې دده و، اوس چې هغه ټوکې او طنزونه رايادوم افسوس کوم چې ولې مې هغه وخت ونه ليکل.يوه مهمه پانګه مو له لاسه تللې ده.
استاد به چاى ډير سوراوو،زما نه يادېږي چې په کوم مجلس کې دې په چاى جوش کې چاى پاتې وي او دى دې ترې پاڅيدلى وي.
استاد اسد آسمايي عادت نه درلود چې دچا صفت وکړي ،يوه ورځ زه او استاد دليکوالوپه ټولنه کې دشاعرانو يوه بانډار ته ولاړو،هغوى زه نه پيژندم استاد ډير عادي ور وپيژندم هغوې ترې وپوښتل چې څنګه شاعر دى؟ استاد په ټوکه ورته وويل چې اقتصادي شاعر دى .چې دباندې راووتلو په ګيله مې ورته وويل استاده لږخوبه دې ښه ورته معرفي کولم ،استاد ويل: که دې نن نابغه معرفي کړم سبا به څه يې؟
استاد اسد آسمايي دفلسفې استاد و،په فلسفه کې دنظرخاوند و،خو ددې ترڅنګ دادبياتو په برخه کې هم ښه استاد و،هغه وخت زموږ ځوانو شاعرانو يوازينۍ مرجع استاد اسد و،ده دنړيوالو ادبياتو پراخه مطالعه درلوده ،موږ ته يې تل په زړه پورې مشورې راکولې او چې څه به مو ليکلي ول ،ده به داصلاح په برخه کې لارښوونې راته کولې.
داستاد دليکنې طرز هم ځانګړى و،استاد به نړدې دهرې ليکنې او مقالې په ټنډه دنړۍ ديوه فليسوف اوليکوال خبره ليکله او بيا به يې مقاله پيلوله.
لنډې جملې به يې ليکلې چې مفهوم به يې ښه او ژر رسولاى شواى،دخپلو خبروداثبات لپاره به يې ديوه عالم خبره رانقلوله :
((داوسنۍ روانشناسي پربنسټ شعر او خوب ليدل يوبل ته ورته رواني حالات دي ځکه په دواړو کې هغه عاطفي تمايلات او زړه ته رانږدې احساسات چې دعقل دکنترول او سانسور په وجه دتحت الشعور ساحې ته استول کيږي .دشاعرۍ او خوب

ليدلو په وخت کې دعقل ځنځيرونه ماتوي اوپه خيالي يا هنري دنيا کې ازادۍ ته رسيږي زموږ دپيړۍ دمفکر هايدګر په نزد منطق دتفکراو په نتيجه کې دتخييل دښمن دی،نوځکه ډير وخت دشعر سمبولونه ، استعارېاوتصويرونه دخوب ليدلوله سمبولونواواستعارو سره نږديوالی لری او کله حتی يو ډول وي))
استاد اسد آسمايي به په يوه مقاله کې خپلې خبرې په څو برخو ويشلې دخپلو خبرو برخې به يې معمولاً په رومي اعدادو سره بيلولې ، استاد آسمايي به هيڅکله خپلې مقالې په اوږدو سريزو نه پيلولې او آن زياتره وخت به يې خبرو هيڅ مقدمه نه لرله ،مخامخ به يې اصلي مطلب منځ ته را اچاوو لنډې خبرې به يې پرې کولې او موضوع به يې په څو پراګرافونو کې روښانه کړه ،پريوه کتاب خپله سريزه داسې پيلوي :
((دويرجنياولف په اثارو کې موږ دشعر او نثر تلاقي وينو دمارسل پروست (دورک شوي وخت په لټه کې) او دجميز جويس (ولسيس) يوځل بيا وښودله چې دلرغوني يونان دهنر په لور بيرته راګرځيدنه دوام لري.شلمه پيړۍ کې يوځل بيا شعر دفلسفې ژبه شو او موزون کلام دتياتري حرکاتو په وسيله تداعي کيږي ته به وايې يوځل بيا هنر ځان تکراروي .لکه دګويته د(فاوست)په اثرکې چې (هلن)بيا په صحنه کې ځان ځرګندوي))
دشعر او نثر همدغه تلاقي موږ پخپله داستاد آسمايي په ليکنو کې ليدلی شو ، داستاد په ځينو ليکنو کې کليمات داسې ځای پرځای شوي چې ته به وايې ليکوال ديوه ښه شاعر غوندې دهرې کليمې په ځای پرځای کولو ډير فکر کړی دی استاد اسد آسمايي په لنډليکنه او ژر ليکنه مشهور و هر وخت چې مقاله ترې غوښتل شوې هغه شيبه يې ليکلې ده .
استاد اسد آسمايي يو هيومانيست ليکوال او دډيرو عالي صفاتو لرونکی انسان و،ده به ويل که څوک له تاسې سره دښمني او بد چلند کوي تاسې ارزښت مه ورکوئ او تاسې دوستي ورسره وکړئ که داستاد په وس پوره وای دولتر غوندې به يې دغريبانو

لپاره کورونه جوړ کړي و،د ولتر غوندې به يې دکارګرو لپاره فابريکې جوړې کړې وای او دفابريکو ګارګرانو ته به يې پخپله دمينې ژوند ور زده کاوو.
په پای کې څو وړانديزونه لرم هيله ده پام ورته وشي:

- په کابل کې يوښوونځی او دپکتياولايت دزرمت ولسوالي دکتحخيلو ليسه دې د استاد اسد آسمايي په نوم ونومول شي.
- داستاد دخوروړو مقالو دراټولولو لپاره دې يوې کميټې ته دنده وسپارل شي او اثار دې چاپ شي.
- دپکتيا کلتوري ټولنې ژمنه کړې چې داستاد ټول اثار به چاپوي هيله ده قلم نړيواله ټولنه ، دعلم وادب دخپراوي ټولنه او موظفه کميټه داستاد ټول اثار که په افغانستان کې دي که په فر انسه کې د چاپ لپاره چمتو کړي.

موږ دده شاګردان او ملګري بايد داستاد ټولي ناخپرې شوې ليکنې راټولې اودده ناليکلې خبرې داستاد په نامه وليکو او خپرې يې کړو.

محمـــــــــدامين بســـــــمل

له افغان فیلسوف نابغه اسد اسمايي سره زما خاطرې

ګرانو زړه ته رانږدې دعلم اوفن

مخکښنو قلموالو ملګرو!

زه د زړه په مينه اوپه ډېر درناوي سره له تاسو هر يوو ښاغليوعلم ګل سحـــــر، اصف بهانـــــــــد، عبدالغفور ليوال، پروفيسور عبداخالق رشيـــد، د علم اوادب د خپراوي ټولنې، دقلـــــــــم دنړيوالې ټولنې له ټولو غړو او نورو **هغو روڼ اندو اوسپېڅلو ملګروڅخه مننه کوم کوموچې د ګران او افغان فيلسوف اسد اسمايي په جنازه او فاتحو کې ګډون کړی دی، دواقعيت له مخې يې داستاد په اړوندليکنې کړې اويادغونډې يې جوړې کړې دي، د دوی لپاره کوم ځانګړی ســـوغات نه لرم زه هم دبشريت په دې ويجاړه دښته کې خپل ځان صرف يوملنګ ګڼم خودا يوه شنه پاڼه به د زړه له کومې په پورتنيو يارانو ووېشم هيله ده چې ويې مني :**

پــه قلــم مو برکت شـــــــــه ×× شان مو لا پسې اوچت شه

يو غبنتلي مو پاللـــی ×× بس قبــول مو عبـــــادت شه

کوم غبنتلی ؟

په بدن خوار

په زړه بېمار

په ونه ټيټ

په همت لوړ

تر کوهسار

هغه خاکسار

هغه ناترس

هغه بې باک

هغه اسير

هغه ياغي

هغه هغه

هغه هغه

هغه زمری

هغه استاد

هغه زمونږ

دسترګو تور

هغه اسد اسمايي!

هغه دبشـــريت داســـــمان ځلانـــده ستوری کوم به چې دشين اسمان په پرتله په تورو وريځوکې لا ځلانــــــده پرکېده

هو!

هغه افغان فيلسوف، هغه نابغه استاد اسد اسمايي دريادوم کوم چې پوره ۲۳ درويشت ورځې دمخه له دې نړی ـ څخه د تل لپاره وکوچېد.

نوربه دهغه په ځانګړي او زړه راښکونکي غږ بیا تاسوهیڅکله وانهورئ چې درته وواېي چې (کـــــــــــــورېانه) اویا درته وواېي چې (ته خو عسکر یې) اویا خو درته دا وواېي چې (غـــوړي راوړه) اوبلاخره دیوې ورې خو له مانا ډکې خبرې په کولوسره دا ټوله دنیاګۍ په یوه وړوکې هګـــۍ کې درته ځای پرځای کړي داځکه چې هغه خواوس پخپله د خاورې په داتنګ تخرګ ګکي کې ځای پر ځای اود تل لپاره وغځېد، داسې ویده شوچې نور دې ته اړتیا نه لري چې هر ماخستن دخوب قوي درمل واخلي .

بې درملو ویده شوی پاڅېدل یې ناممکین دي ×× دزمان غشو ویشتلی رغېدل یې ناممکین دي

که کېدای مابه دا خپل عمر پوره و ور نیم کړای ××دتقدیرچارې دي ګرانه نیمېدل یې ناممکین دي

په هر صورت را به شم دهغې شپې دخوب لیدو ته له کومې ښخه چې یوه شپه دمخه ګران اسمايي له مورې ښخه کوچېدلی و او زه لا خبر نه وم .

درنو خویندو او ورونو!

زه د جولای په ۸ اتمه نېټه له روغتون ښخه را ووتم کور ته راغلم شپه شوه ویده شوم دشپې په اخېرو شپبو کې مې خوب ولید چې زه داستادکورته ورروسته له ډېر وخت ښخه ورغلی یم له استاد سره په یو ژور بحث بوخت یم

په دې وخت کې یو نارینه دحجرې (سالون) له لارې ښخه پاس پورې ته وغېژي په لاس کې یې یو تور بکـــس نیولی وي وروسته له یو ځوشپبوښخه راښکته شي اوپه بیره روان شي زما پام ور واوړي په دې وخت کې داستاد اووه کلنه لور ما ته وواېي چې کاکازما مشرې اته کلنې خورایټالیوي خواړه (پیزا) راغوښتې وه بیا پیسې ورسره نه وې هغه پیزا یې ببر ته وبوړه خو ماپه چل کې یوه وړوکې ګوله ورښخه را وشکوله .

په دې وخت کې زه خپل ځان ته په غصه شم چې له ماسره خو پيسې وې دا زه ولې پوه نه شوم نو په پيزا پسې ور خوشی شوم داسې تېز پسې تلم لکه غشی خو کله کله به مې دواړه پښې شلې شوې لنډه دا چې ډېر زيات پسې سرګردان شوم خو د پيزا والا مې پيدانه کړاخېر له ډېره قهره په خوب کې راويښ شوم .

سهار وختي وکمپيوترمې روښان کړ د تاند ويبپاڼه مې پرانيسته که ګورم داستاد اسداسمايي تصوير مې تر سترګوشو نو بې له دې چې سرليک يې ولولم حجرې ته ورغلم هلته مې مېرمن هغه داستاد خبره (کورودانه) ناسته وه او ورته ومې وېل چې ما د شپې استاد په خوب وليد همدا اوس اوس مې چې کمپيوتر روښانه کړ د هغه تصوير پکې راغی نو زه ډېر خوښ شوم، مېرمنې ته مې ووېل چې استاد به خامخاکوم ځانګړې څه ليکلي وي مېرمنې مې راته ووېل چې ته خو يې وګوره چې څه يې ليکلي دي خير پېښ کړې نوله واره مې په زړه کې بل ډول درزاشوه په پوره احتياط سره پښه نيولی ورو ورودکمپيوترمخې ته راغلم چې ګورم دالاندې ځورونکې، دردونکې او وژونکې کرښې مې تر سترګو شوې :

افغان فيلسوف اسداسمايي په حق ورسېد

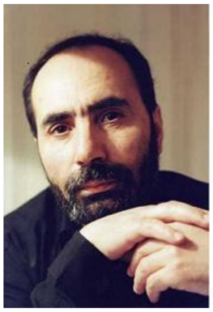

اروابښاد اسمايي

په خواشينۍ مو خبر تر لاسه کړ چې د افغانستان نامتو ليکوال استاد اسد اسمايي په فرانسې کې له نړۍ سترګې پټې کړې.

ښاغلی اسمايي نژدې لس کاله مخکې د فرانسې د دولت په بلنه له پاکستانه پاريس ته ولاړ او دده د علمي شخصيت د درناوي لپاره فرانسوي پوهانو ده ته د نامتو فرانسوي ليکوال ويکتور هوګو کور خوشي کړ چې تر ډيره مرحوم اسمايي هلته اوسيده.

اسد اسمايي پخوا د کابل په پوهنتون کې د فلسفې درس ورکاوه. د ده يو شمير فلسفي ليکنې په فرانسوي ژبه خپرې شوې دي او ګڼې مقالې يې په پښتو او دري ژبو په افغانستان کې چاپ شوې دي. په وروستيو دوو کلونو کې استاد اسمايي له فرانسوي ژبې يو شمير مطالب په پښتو او دري وژباړل.

استاد اسمايي به نن(پنجشنبې /جولای۹) په فرانسه کې خاورو ته وسپارل شي. ده چهارشنبې سهار وختي دماغي سکته وکړه.

تاند د ښاغلي اسمايي له کورنۍ او افغان ليکوالو سره ځان په غم کې شريک ګڼي. دده مړينه د افغانستان لپاره يوه ضايعه ده.

اروا دې يې ښاده وي.

ګرانو دوستانو!

باور وکړئ چې داسې غرېو ونيوم چې نږدې مې سا ختلې وه ستونی مې بند شو دکوټې دروازه مې بنده کړه چې مېرمن مې ونه ويني بس نو په حال مې يو خدای(ج) خبر و اوبس .

داستاد خاطرات مې لکه غشي له زړه څخه واته نوواته ځان مې دوينوپه سمندرکې ډوب احساساوه د ناستې نه وم په خپل کټ کې بې واکه غزېدلی وم چې يو ناڅاپه يې

دخولې هغه خبره ذهن ته راغله چې وېل مړي مړيو ته پرېږدئ دژوندیوغم وخورئ
.
بس سم له لاسه مې زړه قوت ومونډلمړی تیلیفون مې داستادمېرمنې ته وکړپه حال مې ځان خبر او غمرازي مې ورسره وکړه بیامې خپل نږدې ملګري پیداکړل هغوی هم خبر وو په ماپسې یې ډېره هڅه کړې وه خو زما تیلیفون په هغې اونۍ کې بدل شوی و .
زموږ د هغو ټولو ملګرو دې کور اباد وي چې له المان، هالنډ اوله ډنمارک څخه یې داستاد جنازې ته ځانونه ور ورسول خو زه لا د تقدیر په زولنو تړلی وم،
صحت مې یاری نه راسره کوله خپل ګران استاداو دهغه پراخه او بې ګونځو تنده مې بیا ونه لیده .
خوبیاهم په دې بریالی شوم چې دیوې اونۍ په اوږدوکې د مونشن په نوي اسلامي مرکز د(میرویس نیکه) په جماعت کې داستاد فاتحه واخلم .
دلته لازمه ګڼم چې داستاد فاتحې ته له ټولو راغلو افغانانو څخه مننه وکړم په تېره بیا له هغو ملګرو کوم چې له لرې پرتو سیمو څخه راغلي ووالله دې اجر ورکړي مولوي صدیق الله فدايي ته دې هم خدای(ج) اجر ورکړي چې امامت یې وکړ .
اوس به راشم دګران استاد خاطرو ته :
کوم څه چې سحـــــــر صاحب، بهاند صاحب، لېوال صاحب او رشید صاحب لیکلي زه ورسره پوره همغږی یم خو اوس به زه پخپله د ګران استاد اړیکې له ما سره در وښیم چې ما کوم وخت دلمړي ځل لپاره ولید.
مااستاداسمايي د۱۳۵۳ کال داوړي په سره ګرمي کې دلمړي ځل لپاره دزرمت په ولسوالي (تعمیر) کې ولید دوهم ځل مې په ۱۳۵۷ کال کې په داسې حال کې ولیدچې دغویي پوځي بدلون را مینځ ته شوی و نو زموږ ګران استاد اسمایي او ورسره نور ملګري یې له زندان څخه راخلاص شول، زه دزرمت په ولسوالي کې وم چې ګورم یوه پنځه کسیزه ډله چې په مینځ کې یې استاد اسداسمایي و له کومې

خواراغله اود زرمت دولسوال (ظریف) دفتر ته ورننوته زه نور پوه نه شوم چې دوی دڅه لپاره راغلي ووخو دومره خبر وم چې دغه ټول کسان د وخت استخباراتو زنداني کړي وو.

په همدې کال کې مو بیا په کابل کې زمونږ په کور کې ولیدل بیا نو سم سره معرفي شوو په ۱۳۵۸ کال کې کله چې په زرمت کې تپل شوې جګړې زور واخیست نو د استاد کورنی(مور اوپلار) هم کابل ته را وکوچېدل داستاد پلار چې غلام دستګیر خان نومېده او مورِ ټولو به ورته لالا ویل له مورِ سره نه تنها چې اشنا شو بلکې دټوکو او ټکالــــــو ملګری مو هم شو هغه خو د نابغه استاد پلار وڅه ساده سړی خو نه و په ډېر څه پوهېده هغه به پخپــــله ساده کلیواله لحجه داسې پخه خبره وکړه چې څوک یې په ډېروکتابونو کې هم نه شي پیدا کولای لنډه دا چې ډېر ټوکي او ښه سړی وزه به یې ډېرنازولم راته ویل به یې چې امین ګله پوځي یونوفورم خو دانورهم اغوندي خوله تاسره ښه ښکاري ته ښه زلمی یې راځه که نه چې واده در ته وکړو.

لالا زه ډېرډېر هڅولم چې واده وکړم داکیسه ډېره خندوونکې هم ده خولازمه نه ده چې ویې لیکم ځکه چې نن سبا زماخوله خندا ته نه جوړیږي لنډه داچې ما دلالا وړاندیز ځکه ونه مانه چې هغه وخت ما ته د واده کولو نه و.

لالا د خدای (ج) وبخښي هغه هم اوس په دې نړۍ کې نشته هغه ډېر زړه سوانداوهوښیار سړی و بهاندصاحب رښتیالیکلي چې استاد او لالا په خپلو کې سخته ملګرتیا هم سره لرله په زړه پورې ټوکې به یې سره کولې دا به هم تاسو ته ولیکم چې لالا له دریو مېرمنو څخه نهه ۹ اولادونه دنیا ته راوړي دي چې له داټولوڅخه مشر

زوی یې اروابناد استاد اسمایي و له دوهمې مېرمنې څخه د جلیل په نوم یو زوی لري، له دریمې مېرمنې څخه درې لوڼه او څلور زامن لري .

له استاد سره زه ډېرې خاطرې لرم هغه به چې زموږ کور ته راغی هم به یې
مجلس کاوه او هم به یې په لاس کې کتاب نیولی و یوه ورځ یې سر کښته پورته
کاوه ما وېل استاذه دا څه ډول کتاب لولې لکه قاري چې ور سره یوځای سر
ښکته او پور ته کوې ویې خندل وېل (کوربانه) داکتاب چندان کتاب نه دی خو
یوچاله ماڅخه هیله کړې ده چې خپل نظر پرې ورکړم ځکه یې باید ولولم .
ما ورته ووېل چی نوسم خو یې لوله که نه کتاب څوک په دې ډول لولي؟
سړی چې کتاب لولي نولیکه په لیکه یې تعقیبوي ته یې ولې داسې نه لولې هسې له
پاسه په ځوږ ور روان یې
وېل ته خو(عسکر یې) خودرته ومې وېل چې داکتاب چندان کتاب نه دی زه یې
هسې دچینایانو په طریقه لولم مانا له پاسه څخه په کښته خوا ورځم که ګټور څه
مې تر سترګو شول خو له بده مرغه چې هیڅ هم پکې نشته .
نوما ته مالومه شوه چې استاد څومره ځیرک اومهربان سړی دی چې نه خو د کوم
چا هیله په ځمکه غورځوي او نه خو په عادي شیانو ډېر وخت ضایع کوي .
را به شم وروستیو خاطرو ته، ما په خپل ژوند کې د وروستي ځل لپاره نابغه استاد
دکلن په ښــــــــــار کې زموږ د ستر خوشال خان د۴ څلورمې پیړۍ
دنمانځلوپه جشن کې په ۲۰۰۱ کال کې وروسته له ۱۳دیارلسو کلونو څخه ولید
ډېرزیات ورته خوښ شوم او تر ډېره یې په غېږ کې ټینګ نیولی وم ستر ګې موهم
یو څه را ډکې شوې خو بیا مو په ټوکو پیل وکړ ما ته وایي چې (عسکره) ما خوته
په اسمانو غوښتې خوخدای په ځمکه راکړې ماوېل استاذه امر کوه ؟
بس نوپه ډېر کم وخت کې یې ډېرې مهمې خبرې راته وکړې ټوکې یې هم ډېرې
وکړې دلته بایدزیاته کړم چې ما له استاد سره ځانګړې ټوکې لرلې کله به مې چې ښه
پخه ټوکه ذهن ته راغله نو به مې استاد ته ووېل چې دا ځل خو دې ښه پسې اخلم
خو دا ټوکه نه درباندې کوم هغه به مجبورولم چې حتماً یې وکړه خپل استعداد به نه
وژنې زه خوښېږم ټوکې خو داسې یو په زړه پورې هنر دی چې هرڅوک یې نه

لري ، نود کلن په ښارکې مې دومره ډېر وخنداوه چې حتی دلوېدوحالت پرې راغی نوما ته وایي چې اوس خومې در نیسه له خندا څخه لوېږم دا ته به اخېرکله سم سړی شې،لوېدیځ ته را ورسېدې خو لا سم نه شوې .

ما وېل دا هم ستاسو له لاسه په دې وخت کې یو څوک پسې راغی ورته وېې وېل چې اسمایي صاحب زریاب مو غواړي ، زریاب او نوره ډله یې چې له استاد سره یو ځای له فرانسې څخه راغلې وه، استاد یې په یو چل سره له موږ څخه بېل کړموږ فکر کاوه چې څو شېبې وروسته به راشي خو دلمړۍ ورځې دمجلس تر ختمه پورې یې پته ونه لګېده .

زه او زما نور ملګري ور پسې دا خوا اخوا ډېر وګرزېدو خو استاد پېریانو راڅخه وړی و د شپې یوولــــــس بجې کېدونکې شوې په دې وخت کې زما د تحصیل د دورې ملګری رحیم الله کنړی راته نېغ ولاړ و چې ته به له ما سره شپه کوې ماورته ووېل چې ما له ملګري دوست محمدسره وعده کړې ده ملګری انجنیرسیدشاه هم دی نو بیا هغه قانع شو موږ له کلن څخه دبوخوم ښار ته ولاړوڅوچې رسېدو نیمه شپه شوه خوزموږ ساعت تېر و خپل دتبې ملګري سره یو ځای شوي وو.

سهار شو سبا ناری او دغرمې ډوډۍ مودملګري دوست محمد په کور کې وخوړه، ماسپښین بیا کلن ته راغلو

تر څو دسترخوشال دلمانځنې دسیمنار په دوهمه ورځ کې هم ګډون وکړو په دې دوهمه ورځ دپوهانو او عالمانو

دعلمي مقالو وار وخو بیاهم استاد اسمایي نا وخت راورسېدنا وخت څه چې آن عینکې یې په پردي ځای کې تېر وېرې شوې وې دا هم د زریاب له لاسه .

په هر صورت رابه شو داستاد زور ته زموږ استاد چې په خپل نوبت سره د دریځ مخې ته راغی نو خپله مقاله یې د خطابې پرمېز ترلې پرېښوده داځکه چې بې عینکو یې لوستله نه شوه نو له واره یې په تقریر پیل وکړ داسې خبرې یې دستر خوشال د ژوند په ځانګړو برخو او د هغه د علمي هستي په اړوند وکړې چې موږ یې په

چوکيو کې وزنګولوهرې خبرې يې په زړه منګولې لګولې استادمور له خپلو عالمانه نظرياتو څخه برخمن کړو وينا يې ختمه او بيا يو بل چا ته وار ورسېد دسيمنار له ختمېدو څخه لږ دمخه زه ورڅخه را رخصت شوم ځکه چې زه له ډېرې لرې سيمې څخه ورغلی وم له استاد څخه مې پته واخيسته دی ډېر شله و چې فرانسې ته ورسره ولاړ شم خو له بده مرغه ما نه شواى کولاى چې ورسره ولاړ شم دی هم دلارې له ملګرو څخه نه شواى را بېلېداى چې له ما سره راغلی واى بيا يې زما پته او د تيليفون شمېره را څخه واخيسته نوبيا به مو تل تيليفوني اړيکه لرله ، په ګانټو ګانټو به مودتيليفون په ذريعه خبرې کولې بحث به مواکثرأ د خوشال خان او غني خان په اشعارو کاوه خو دبحث په مينځ کې به يې دحافظ شېرازي يو نيم شعر هم راګډ کړ دمولانا او سعدي اشعار يې هم په ذهن کې وو او په ډېرو حساسو مواردو کې به يې په ژبه ګرزول استاد ډېره قوي حافظه لرله .

په ۲۰۰۵ کال کې چې وطن ته تلم نو مې مشوره ورسره وکړه وېل تر کومه ځايه پورې ځې؟

ما وېل تر خپل کلي اوتر بل هرځايه چې مې وس وشي وېل نوته ډاډه يې چې حالات مطمين دي؟

ما وېل هو وېل نو څه به وکړې؟

ماوېل مور اوپلار، کورنۍ ، خپل او خپلوان به مې وګورم، په کليو اوبانډو کې به دنږدې دريو لسيزو فاتحو ته ورشم وروراو د تره زوي ته به ودونه راوړم، او دا کارونه چې ختم شول نوبيابه په لويه پکتيا کې له فرهنګيانو سره وګورم له واره يې وخندل وېل شعر جنګي ورسره کوې؟

ماوېل غواړم چې په لويه پکتيا کې دنبنتر په نوم يوه کالنۍ مشاعره دود کړم کټ کټ يې وخندل وېل بلا يې بلا دازمونږ بې شمېرو پکتياوالو چې لوړ دولتي پوستونه لرل او آن تر وزارتونو پورې رسېدلي وو دې مسلې ته پام نه کاوه خو ته په يوازيتوب لګيا يې، باور نه کوم چې په دې ګډوډې کې به دا نيم کارونه هم ترسره کړې ماوېل

بیابه یې وګورې وېل هسې ټوپونه مه وهه زرمت ته مه ځه له خپلوانو سره یا په کابل او یا په ګردېز کې وګوره ما وېل نه استاذه که بیا را نه غلم نو دعا راپسې کوه لړه شېبه خوغلی وبیایې و خندل او زیاته یې کړه چې دا دومره کارونه به په څو ورځو کې وکړې؟

ماوېل په دریو اونیو کې له خیره سره .

وېل کرار کښېنه زرمت ته چې ولاړ نه شې خوکه بیا هم ډېر نه درېږې نو په ګردېز کې هم له خپلوانو سره وګوره او هم د نښــــــتر غم وخوره دا ښه تاریخي کار دی بری درته غواړم ورځه ولاړ شه په مخه دې ښه .

زه خپل کلی ته وروسته له شپږویشتنیمو کلونو څخه ولاړم له خپل کلی رانیولې **بیا داستاد تر کلي کتحپخېلو،**

دولزو، مکاوې ، دزرمت ولسوالي(تعمیر) مینځو، سیدکلا، ستوګنې ، مموزو، د روحاني باباوچهلګزي بابا تر زیارتو، په ټولوسهاکوکې کلي په کلي ، شولګره،لېوانو، موساوالو، شېخانو ، علي جانخېلو او حیبت خېلو کې بې وسلې، او بې له کومې وېرې څخه وګرزېدم داځکه چې ما هیڅکله کوم چا ته زیان نه دی رسولی .

ټول کارونه مې دخپل ورځنیز پلان له مخې خلاص کړل د نښتر د مشاعرې په دودولو هم بریالی شوم المان ته راغلم او دا ټولې کیسې مې له ګران استاد سره شریکې کړې اول خو یې نه منله خوچې کله مې زمور د ودونو د ډهلونو، سانګو او د شپې سازونه په تیلیفون کې ورواورول اوزما غږ یې واورېده چې دکلي خلګوته مې دتېرو دېرشو کلونود په زړه پورې دودونو او د ځوان اوماشوم نسل د راتلوونکې په اړوند خبرې کولې او په دې هم بریالی شوم چې په سهاکو کې وروسته له ۲۷ اووه ویشتوکلونو څخه یوځل بیا دمطرب ګوتې تر شهبازه پورې ورسوم چې په رنګو کنډوالوکې د رباب ترنګ پورته کړي، سانګې، ډهلونه اوسازونه راژوندي کړم نوبیا یې ومنله ډېر زیات خوښ هم شو خو دخبرو په مینځ کې به بیا شک ورته ودرېد وېل نه رښتیا تر زرمت پوره تللی وې؟

ماوېل نه چې نه يې منې نونه وم تللی لندېه دا چې دومره ډېرسره وغږېدوچې
تيليفون دبټري دخلاصېدو اشاره راکړه استاد ته وايم چې د تيليفون بټرۍ په
ختمېدودي په خندا شو وېل زما په خبره خپه شوې که څنګه؟
ماوېل نه استاذه ساعت ته دې وګوره چې څو ګانټې مو خبرې سره وکړې وېل هو
پوهېږم هسې ټوکه درسره کوم نو په همدې خبره مو خدای په اماني سره وکړه .
اوس به يې يوه بله کيسه تاسوته وليکم، يوه ورځ يې ډېرزيات زحمت ايستلی و
چې تيليفوني اړيکه راسره ونيسي خوزماتيليفون مصروف و چې تيليفون مې
کښېښنود ګورم چې د استاد تيليفون راغی ماوېل امر کوه استاذه وېل نه دا ته له
چا سره لګيا وې؟
ماوېل دازادي راديو ژورنالست له ماسره مرکه لرله وېل دشعر په اړوند؟
ما وېل نه داسامه او دالظواهري دمناسباتود خرپړتيا او داد ننيو لوبو په اړوند وېل نو
ته څه فکر کوې چې دا لوبې به د يو څو لسيزو لپاره وي؟
ما وېل نه دا لړۍ به په مختلفو ډولونو دوام وکړي وېل هو پېړۍ پېړۍ به هم
پسې وغځيږي، انسانان به په ډول ډول پلمو يو دبل مرۍ غوڅې کړي خو داراته
ووايه چې دا ته به اخېرکله سم سړی شې؟
ما وېل څنګه استاذه؟
وېل سل ځله مې درته ووېل چې داسياست پرېږده .
ما وېل چې زه خو يې پرېږدم خو هغه بې ګناه ولسونه دکليو او بانډو هغه
ګونګيان مې نه پرېږدي کوم چې په وينو کې لت پت پراته اوغږ يې ترچا نه
رسيږي وېل نو دالوی ښامار به ستا خبرو ته غوږ ونيسي؟
ما وېل وبه ګورو چې څه کيږي وېل بيا هم درته وايم چې له سياست څخه لاس
واخله دشعر دنيا رنګينه او ګټوره ده درته ماوېل نوته مې هم يوه خبره ومنه وېل
کومه خبره؟

ماوېل زه به سياست پرېږدم خوته لږ داخپل صحت ته پام وکړه وېل زه خوهمداسې ښه يم ته دارسره ومنه ، خبرې مو ډېرې وکړې په اخېرکې يې راته ووېل چې دازما ليکنه په منظوم کلام واړوه ماورته ووېل چې سمه ده را يې کړه وېل له اسمايي ويبپاڼې څخه يې درواخله نوچې هغه ليکنه مې راواخيسته ډېره اوږده وه ما ورته ووېل چې استاذه دا خو دزرمت له (چرمنې) څخه هم اوږده ليکنه ده لږ وخت راکړه وېل سمه ده هر وخت چې وخت ولرې
دا کار وکړه ما وېل په سترګواستاذه .
له بده مرغه چې زما دکمپيوټر حافظې ته زيان ورسېدداستاد د ليکنې په ګډون زما نور ډېر مهم اسناد هم پکې وسوځېدل اوس به يې بيا داسمايي له ويبپاڼې څخه رااخلم هيله ده چې په ارشيف کې يې پاته وي .
استاد له شعر او موسيقي سره ډېره زياته مينه لرله خو هغه اشعار يې ښخي نه خوښېدل کوم به چې په قوم او ژبه راڅرخېدل .
استاد ددې نړۍ ناخوالو ډېر سخت ځوراوه دهغه نړۍ ليد له بل هرچا سره ډېر توپير درلود سحر صاحب په ځای ليکي چې ولې مې دهغه دخولې خبرې نه ليکلې خوزه لا دا هم پسې زياتوم چې دهغه دخولې هره خبره نه تنها چې بايد ليکل شوې وای بلکې بايدپه غږيز ډول ثبت شوې هم وای خو اوس موږ ته صرف لاس مروړل را پاته دي، څوک خبر و چې استاد به دومره ژر موږ دې تورو شپو ته پرېږدي ؟
استاد د ښاغلي مجروح اثار ډېر زيات خوښول پخپله استاد هم بې شمېره مقالې اوليکنې لري خوپه هر ځای کې تيتې دي ورروستی اثر يې دقدراوقضأ په اړوند تر لاس لاندې و هيله ده چې خوندي پاته وي .
استادپه ژوندکې ډېرزيات کړېدلی و په زندانونوکې يې سختې شکنجې ليدلې وې، په شپو او ورځو به ماسلانو خوب ته نه پرېښود سخت سخت به يې واهه ځکه خو يې ژور روحي ټپونه اخيستې وو، خوب به يې د ګوليو په زورکاوه ځکه مې په پاس شعر کې تاسو ته ليکلي دي .

استاد دې ژوند او دا د نني انسان کړنو موړ کړی و ځکه یې خپل روغتیا یې حالت ته پام نه کاوه دســـړکال په لمړیو کې زه ورسره سخت جدي شوم خو هغه به خبره په خندا خندا کې تېروله ما ورته ډېر عذر وکړ چې د خدای لپاره ته خو تنها د خپل ځان او کورنۍ نه یې ته خو د ټول بشریت هستي یې لږ خو دې دا د خپل صحت خیال ساته وېل بس ټیک ټک یم ماوېل نه ټیک یې او نه ټک وېل چې نه یې منې بیا نو راشه شعرونه دې هم راوړه ما به هم وګورې چې ټیک ټک یم او که نه ؟

وېل در پسې خپه شوی هم یم ما وېل استاذه! خامخا به درشم چې وخت پیدا کړم .

عزیزانو!

اوس به یې ښه وګورم اوس به زه وخت څه کوم اوس به ...

لندړه دا چې، دریغه یو ځلې خو بیا په دنیا راشي ×× له جهانه په ارمان وتلي خلګ په اخېر کې له ټولو هیوادوالو، قلموالو ملګرو او په ځانګړي ډول د علم اوادب د خپراوي او د قلـــــم د نړیوالې ټولنې له غړو ځخه جدي هیله کوم چې دکابل اداره دې ته وهڅوي چې :

۱ ـــــ دهېواد په هر ولایت کې یویو واټ داستاد په نوم ونوموي .

۲ـــــ په زرمت او دلوې پکتیا په نورو سیمو کې داستاد په نوم نوي ښوونځي او لېسې ودانې کړي .

یادونـــــــــــــــــــــــــــــه :

نابغه اوفیلسوف استاد اسد اسمایي یو زوی لري چې میلاد نومیږي او همدااوس له خپلې مورسره په فرانسه کې اوسیږي سږ کال یې له خیره سره دولسم ټولګی سر ته ورساوه اوس دفاکولتې په لټه کې دی، استاد لورانې نه لري هسې ما په خوب لیدلې وې .هیـــــــــــــــــــــله :

له ټولو افغانانو څخه هيله کوم چې داستاد کتبي او سوتي اثار راټول او په ډاډمن ځای کې خوندي کړي همدا راز دلوېې پکتيادفرهنګې ټولنې له بااحساسوملګروڅخه مننه کوم چې داستادداثارو دچاپ وعده يې کړې ده .
له حوصلې څخه مو مننه

ښاد او اباد اوسئ

له جرمني څخه محمدامين بســـــــمل

استاد اسد آسما يي يو خاموش فيلسوف

ليکوال نورمحمد لاهو

يوازيني ليکوال چې ډېرې خبرې ورسره وې چې بايد کړې يې واى خو وې نه کړې او نه يې وليکلې هغه استاد اسد اسمآيي و
استاد اسد آسمايي ارام ، خاموش او بې پروا شخصيت و په مجلس کې يې ډېرې خبرې نه کولې ډير به مقابل لوري ته غوږ و څوبه مجبوره نه شو اويا چابه ورنه سوال ونکړ خوله يې خبروته نه جوړوله
ما دی څوواري د ليکوالو په ټولنه کې ليدلی و خوخبرې به موسره نه کولې چې مخامخ به شوله يوبل سره به موسلام هم نه کاوه ماته دی يوعادي شخص ښکاريده نوځکه مې دنوم پوښتنه هم نه کوله . يو ه ورځ مې په کافکا باندې ليکنه کوله د کافکا کيسې مې چې ولوستې هيڅ مې سر پرې خلاص نه شو هغه وخت په ډيرو ليکوالو او استادانو وګرځيدم خوچا يې په باب داسې سم ځواب او معلومات رانه

کړل چا کافکا سم نه شوتحلیلولي آخر یوه ملګري مې راته وویل چې اسد اسمایي ته ورشه هغه په دې خبرو ډیرښه پوهیږي ما ورته وویل زه یې نه پیژنم هغه له لیرې راته وښوده ویل یې هغه سړی ګورې چې دلیکوالو په منځ کې غلی ناست دی هماغه استاد اسد آسمایي د ی ما دځانه سره وویل دی خومې ډیر لیدلی دی هماغه و چې ځان مې وروررساوه غوښتل مې چې ځان وروپیژنم هغه راته وویل زه دې پیژنم له خبرو وروسته مې خپل مشکل ورته یاد کړ هغه په خوشالۍ او صمیمت راته وویل قلم او کاغذ دې راواخله وروسته یې د کافکا ټولې ځانګړنې راته بیان کړې اود هغه په آثار وکې چې کومې خبرې لکه دایمي اضطراب ، له مرګه ویره ، بد بیني ، کرکه ، تیښته او داسې نورې خبرې وې زیاتره یې راته بیان کړې داستاد اسد په دې خبرو سره مې د کافکا په باب په زیاترو خبرو سرخلاص شو باورو وکړئ چې داستاد دخبرو په رڼآکې مې په کافکا یوه لویه مقاله ولیکله چې په پای کې زه هم ورته حیران وم چې دا مې څنګه لیکلې ؟

له هغې ورځې وروسته مې له استاد سره ملګرتیا شوه ، صمیصمي دوستان شو زه به یې لیدوته پوهنتون ته ورتلم له کوم مشکل سره به چې مخ وم هغه به یې په اوارولوکې راسره مرسته کوله

استا د په مجموع کې دهنراو دهغود مکتبونو او ډولونو په باب ډیر معلومات درلودل په تیره بیا دنړي دفیلسوفانو په هکله ډیر پوهیده کله به یې چې خبرې کولې په خبروکې به یې داسې موضوع ګانوته اشارې کولې که هغه لیکل شوې وای یوه ښکلې مقاله ترې جوړیده

یوه ورځ مې ورته وویل استاده دغه موضوع چې تایاده کړه کیدای شي په دې ښه مقاله ولیکل شي نیسه دغه ولیکه دی به مسکي شوو به یې ویل : نه داموضوع اوس ډیره زړه شوې ده په دې موضوع ډیرو خلکو لیکنې کړې دي ماورته وویل په کابل کې خومې په دې هکله دهیڅ چا لیکنه نه ده لوستلې ده بۀ راته وویل نه خارجې لیکوالو پرې ډیر څه لیکلي دي

همداسې ډيرې موضوع ګانې به موچې ورته يادې کړې ده بۀ يې د ليکوالو نومونه
واخيستل ويل بۀ يې پلاني او پلاني په دې خبرې ډيرسرخوږولی دا موضوع تکرار ده
په داسې حال کې چې هغه به زموږ دخلکو له سطحې ډيره پورته موضوع او خبره وه
او ډيری به پرې نه پوهيدل خو ده به هغه يوه تکراري موضوع بلله

يوه ورځ مې ورته وويل استاده غواړم په ا لهې کميدي چې د دانتې اثر دی يوه ليکنه
وکړم ده راته وويل ښه ده بيا راشه په دې باب به زه پوره معلومات درکړم او ځينې
منابع به دروښيم له هغوهم استفاده وکړه اوهغه منابع به هم دروښيم چې دغه اثر
ورسره نژدې والی لري

استاد د زياترو مشهورواو خارجي ليکوالو په هکله پوره معلومات درلودل او دهغو
شيره اوعصاره به ورمعلومه وه

چابه چې ورته وويل مقاله ليکم ده به موضوع ورکوله خوخپله به يې نه ليکلې

يوه ورځ مې دنقاشي يوه ټابلوچې ښخوامې رسمه کړې وه تحفه ورکړه په ليدوېې ډير
خوشاله شو هغه يې د خپل اطاق په ديواله راوځړوله استاد ماته نورعکسونه راوښودل
چې په وړو چوکاټونوکې يې قاب کړي واودکورپه ديوالونو يې راځړولي و يوعکس
راته ډير عادي معلوم شو ورته مې وويل نو داعکس دې دڅه دپاره دومره په قدر
راځړولي دی ؟ هغه راته وويل دايو ډير ښخوانی رسم شوی انځور دی دې ته ښه
ځيرشه وګوره چې انځورګر ښکې رنګونه په څومره ښه مهارت سره ترکيب کړي او
بل تناسبات ښکې څومره ښه په پام کې نيول شوي دي

د نقاشي په هکله مې چې د ده خبرې واوريدې فکر مې وکړچې استاد ښخوانقاشي هم
کړې ده خوهغه راته وويل چې نه نقاشي يې نه ده کړې نودادومره معلومات دې له
کومه کړې ؟ هغه راته وويل داځکه چې هنرونه يوبل ته لارې لري ټول هنرونه
مشترک ظرافتونه لري د ا نسان دمشترکو احساساتو تصويرونه باسي

له استاد سره مې انډيوالي نوره هم زياته شوه نورنومې بل استاد ته ضرورت نه پيدا کاوه ځکه استاد په هره موضوع ډيرښه پوهيده په موسيقي کې يې هم ډيرمعلومات درلودل

زيات شوق يې له موسيقي او چاى سره و جالبه داده چې استاد ښه پوخ سيګرټي وخو د ورځې به يې يو دانه سيګريټ نه څکوه خو د شپې له خوا به يې دوه درې قوطيه سيګريت شا په شا څکول د ورځې به يې يوازې چاى څکه يوه ورځ دفتر ته راغى هغه وخت ما په باختر اژانس کې پښتوخبرونه جوړول سيف الرحمن اشنا صاحب هم و استاد سره يوبل کس هم راغلى و غوـــښتل يې چې ورسره يوځاي ته ولاړشي تلوار يې و نو هغه کس ورته وويل استاده دادى لاهو دې وليده نوربه ولاړ شو چې هغه سړى چيرته ولاړنه شي ما استاد ته وکتل ورته ومې ويل استاده هغه د تور چاى هغه غټ چاى جوش مې په منقل ايښې دى

استاد هغه کس ته چې ورسره راغلى و مخ کړ وې ويل :آشنا اول دلاهو چاى به چيکو او بيا به ځو

يوه ورځ سره ناست و ليوال صايب هم و استاد خپله يوه خاطر ه وويله چې کله په روسيي کې تعليم کاوه نو يوه ورځ يې غوښتل چې خودکشي وکړي

استاد ويل په هغې ورځ مې دژوند ټول ارمانونه پوره شوې و سمندرخواته لاړم دسمندر اوبه مې زنګنوته راورسيدې خوزه نورهم وړاندې ورتلم وروسته مې دسمندر اوبه له ټټره پورته شوې خوما کوشش کاوه چې ځان دسمندرسينې ته ورسو م له شاه خلکو رانارې وهلې چې هله راوګرځه چې وړي دې ډوبوي دې ماغوږونه کاڼه اچولې و چې هيځ څه نه اورم وروسته خلک راورسيدل او ماته يې نجات راکړ ما دا کار په دې خاطر کاوه چې غوښتل مې په هماغه خوند کې مړشم

د دې خاطرې له اوريدو وروسته مې يوشعروليکه ا ودده دا خاطره مې پکې راونغاړله هغه شعر مې چاپ شو خواستاد هغه وخت په افغانستان کې نه و چې وراوروله مې واى

هغه شعر زما دشاتوسیند په کتاب کې چاپ دی ، ده ته مې ډالۍ کړې دی
شروع یې داسې ده
آ های ! راوګرځه راوګرځه چې ورې دی ....
استاد په روانشناسي اوخوبونوډیرښهٔ پوهیده   یوه ورځ مې د ژان پل سارتر یوکتاب لوسته په هغه کې د شعور لاشعور اوتحت لشعور نومونه ډیر یادشوي و چې زما سر پرې سم نه خلاصیده ده ته ورغلم داموضوع ګانې یې داسې ښې راتشریح کړې چې بیا ترپایه د سارترد کتاب په لوستلوکې له ډیر مشکل سر مخ نه شوم
استاد سره له ډیره علمه او پوهې داسې ګرځیده ته به وایې چې په هیڅ هم نه پوهیږي دده یوعادت مې ډیر خوښ و هغه داچې کله هم له چا نه خپه کیده بل چابهٔ چې ورته وویل چې پلانی ډ یر بد سړی دی تا پسې بدې خبرې کوي ده به وویل ګورئ زموږ اکثره خلک رواني تکلیفونه لري که چیرې هغوي خپل تکلیف وپیژني کله هم په چاپسې خبرې نه کوي نو تاسوته پکار دي چې له هغوسره مرسته وکړئ او په نرمه لهجه یې وپوهوئ له مریضانوسره باید په شفقت چلند وشي
ورروسته پوه شوم چې استاد ولې له چا څخه نه خپه کیږي او هیڅ چاسره په زړه کې کینه نه ساتي .
یوچا مقاله لیکلې وه ویلې و چې په افغانستان کې نوي فیصده خلک لیونیان دي ده ورته وویل چې هغه پاتې لس فیصده چې تا نه دي یاد کړي هغه هم لیونیان دي . هغه ورته ویلي و چې څنګه ؟
استاد ورته وویل هغوي ځکه لیونیان دي چې ولي لیوني شوي نه دي حتما کوم عصبي مشکل لري چې په دغسې حالاتوکې روغ پاتې شوي دي
یوه ورځ زموږیوه ملګري ورته وویل چې استاد ه پلانی کس ستا موضوع ګانې غلا کوي وورسته یې لیکې او په خپل نامه یې چاپوي
ده په خندا وویل هغه خوښه دی غلاکوي یې اوورسته یې په خپل نامه   چاپوي   تاسو راشئ زه خپله موضوع او مواد درکوم خووې لیکئ هیڅ حاجت غلا ته نشته دهرې

موضوع په اړه چې غواړئ څه ولیکئ زه مو په اختیار کې یم کورته راشئ موضوع هم درکوم منابع یې هم درښیم او بله داچې ښه پریمانه چای هم درکوم نورنو څه غواړئ

مقصد لیکنې وکړئ

استاد یو ژوندی قاموس ، ښه لیکوال اوتکړه فیلسوف و خودریغه چې موږ ورته ډیر ناوخته متوجه شوو. دده روح دې ښاد وي

اسد آسمایي له موږ ورک شو که ولاړ؟!

اسد څه وه، څوک وه، ولې وه؟

ځواب له استاذ اسد آسمایي سره دی او هغه نور نشته! بلې! اسد نشته!! بیا وایم نور نشته!!!

اسد خپله (زه) له ځان سره یوړه. هغه نور نه تن لري، نه کالبد او نه هغه ذهن چې د فلسفې او رواپوهنې ټول دوزخونه او برزخونه ور ننوتل او هغه یې تر پایه ډیرو بشري پوښتنو ته شپیلۍ وګرځاوه او پریښوده.

دا زما ارزونه ده، زه د غوښنو حواسو او له بشري معلوماتي پوهې او د مشرانو له نصیحتونو او اخلاقو ډک ذهن سره ناست او د یوه تللي روح په ساره، کرخت او ماده شوي کالبد او ذهن کې د هغه سفرنامه لټوم. نه! زه یوازې (زه) لرم.

(زه) یو فزیکي، حسي، ذهني او رواني سفر که څه؟ زما هویت څه شی دی؟ کله چې زړه په یوه زماني ماشین بدلیږي او ودریږي، کله چې سترګې مادې ته ور ګرځي او د

ډېرو په څير نه څه ويني او نه څه را کوي، هغه مهال چې غوړونه په مادي غړونو کې اشباع مومي او په همدې غړونو ترک چوي. هغه شيبه چې خوله په شرابو يا رنځيو پسې ناره نشي وهلې او د خدای په نامه مخالفو وګړو ته دوزخ نشي نقاشي کولای، داسې شيبه کې زه څه کيږم؟!

زه څوک يم، ايا زه په خپل شتوالي، عمر، جسم، احساساتو، عواطفو، ذهني–فکري زيرمو، ويناو، ليکنو، خاطرو...کې راټول شوی يم که نه ارت، ژور، لوړ، او نه ليدلو زمانو کې لا روان فرد يم؟

هغه څه چې د زوکړې په ورځ ما(فرد) د يوه غوښن وړوکي حجم په توګه اغوستي او بيا د زمان په فصل کې ميو، دانو، مرغانو، څارويو، اوبو، بادونو زما بدن ته ورکړي او له بلې خوا هغه ذهني–فکري درک، پوهه، معلومات، پندونه، باورونه چې کورنۍ–ټولنې زما په ذهني–رواني قابليت کې ايښي، څومره را ته شخصي او خپل دي؟

موږ ولې خپله زه نشو را سپړلای، ولې خپلو فردي پوښتنو ته ځواب نه شو موندلای، ولې په خپله معما ايسار او بند پاتې يو؟

راشئ يو ماشوم را وښيئ چې ژوند ورته معما وي! ماشوم له فکر، باور او انديښنې تش او خالي دی. ماشوم هغه څه دی چې وينې يې. ماشوم هغه دی چې اوري يې. ماشوم خپل او پردي نه لري. ماشوم د خدای له ټولې دنيا، له ټولو افرادو او موجوداتو سره په روغه او دوستۍ کې دی. ماشوم ته ټول ژوند او ټول ژوندي دوستان دي، دا ځکه چې ټول خدای پيدا کړي.

ماشوم څه شی نه لمانځي، بوت نه لري، ويريږي هم نه! ماشوم څوک نه ردوي، ماشوم ته هر فرد او هر څيز د ژوند د راګ تالونه او څپې جوړوي. او زه، اسد، او په فکر او باور او اخلاقو کې پنځه ولاړ(پوه) او(کارپوه) په يوه ټوټه ټوټه نړۍ او يوه ټوټه ټوټه ژوند او يوه قصابي شوي هستۍ کې ژوند کو او تر هر چا نيږدې ځانته خپل قصاب وينو.

ماشومان له لویانو سپین دي. ماشوم د ځان او خالق ترمنځ هيڅ واټن نه جوړوي، نه پېژني. پرته له خدايه هيڅ نه وي. ماشوم هلته دی چې خدای یې شته، ځکه نه ویریږي، نه شرمیږي او نه له چا دعا یا مرسته غواړي.

ماشوم په خپله زمانه کې اوسي. ماشوم اوسنی دی. او زه، اسد اسمايي، او که اجازه وي ته، ته، ته...لویان یو. موږ له(اوس) وتلي یو. موږ زمانه نه لرو، ځکه یوازینې ریښتینې زمانه همدا تلپاتې اوس ده او زه کرار کرار په را لویدلو! سره له اوس، له حقیقي زمانه کډه شوی یم. موږ نصیحت او د ذهن غنو اسیر او وژلي یو. موږ وچ، مړه، او له حرکته پاتې یو. موږ خپل زمان او خپل فردي قلمرو بایللی دی. موږ په پردي فکر کې، پردۍ زمانې ته کډه شوي یو. کله کله د خوب یا خیال له لارې د خپل ورک فرديت يو ځرک، یو اه، یوه قیو قیو ناره واورو، را پاڅو او چې سترګې وغړو ګورو لویان را پورې خاندي او نیږدې دوست را ته وايي(کوم خوب او خیال له ځان سره وړی وې؟!)

موږ هره خوا ځو، خو خپل اصیل (ځان) را نه ورک دی. موږ هغه څه خپل هویت ګڼو چې د مرغانو، څارویو، نباتاتو او میو دانو له وینو جوړ شوی. موږ د ټول طبیعت وینه خوړلې، وینه څښلې او هندارو ته په غوسه یو چې ولې مو ستوري او شاهان فاتحان او اتلان نه ښيي! موږ چیرې ځو، له څه شي ځو، څه شي ته ورځو؟؟

(زه) که زه یم، نو څه شي ته ورځم، ځان څه شی جوړوم، د څه شي خیرات غواړم؟ موږ که شته یو، په څه شي پسې مو غاړې ټیټې کړي، د څه شي له پاره دروغو، غولولو، تورلګولو، خیانت، تیري او بل ملامتولو ته ملاتړلې؟! زما د فردي هستۍ مرکز چیری دی؟ ایا زه خپله د درک نقطه نه یم! زه په دومره تحرک سره خپلې اصیلې(زه-ځان) ته ورنیږدې شوی یم که لیرې شوی؟!

موږ هره لوړه لاندې کوو، خو خپلې نا اشنا ځمکې مو لا نه دي تجربه کړي. سور پوستی پیداکیږم، او ژړ او تور لاندې کوم. اتلانتیس او سومر او روم او سپنه مانۍ زما غورځې پرځې دي او ما لا (ځان) نه دی موندلای، زه چیرې، چا، څه وخت غلا کړی

یم!!! څه یاد ته نه راځي! اوس هم زما قافله تړلې، شپه په صحرا ده، ځم چې نوره وینه تویې کړم، نور برجونه او کلاوې ورانې کړم، نور بیرغونه را کوز کړم، ښایي چیرې په ځان را ویښ شم. ایا دا ژوند وینښه ده که خوب!
څه شو زموږ اسد، زموږ استاد، زموږ دوست چې راته ګرېده به او موږ به ور پورې په تنګ وه! یوه پوښتنه، **اسد ولاړ که ورک شو؟!**
راځئ د خپلو پوهو ماشین ته دا پوښتنه ور واچو، څه به ومومو! ایا کولای شو یو غیر ذهني ځواب ومومو! زموږ سترګې هومره مادي دي چې ذهن او حواس مو دي. موږ دې پوښتنې ته ځواب هم د راته پاتې کتابونو په وچو کلمو کې لټو. خو اسد ولاړ، اسد نشته! د اسد آسمایي په اړه زموږ ارزونې هومره خندونکې دي، چې یوازې هغه الوتې اروا او خدای یې ښه ور باندې پوهیږي.
ښايي هغه زموږ په ځوابونو اعتراض ولري! ښايي هغه د هغې اګاهۍ په ژبه چې لا نه ده ژبنۍ شوې، څه وايي! خو موږ څه نه اورو، دلته فضا یوازې زما او هغو یارانو په ساه را کښلو او ګرېدلو ډکه ده چې فزیکي دي او عیني دي او موږ ته اسد اوس په یوه غیر عیني واقعیت اوښتی.
اسد یو فرد وه چې ښایي د خپلو فردي ځمکو په لور ور جلا شوی وي!
اسد اسمایي له موږ ختا شو. څوک پوهیږي چې زموږ درک د اګاهۍ لوړه ارتفاع ده که د هغه روح چې حتا نور نو اسد آسمایي هم نه دی، ځکه اسد آسمایي هماغه بدني، حسي، ذهني او رواني ټولګه وه چې موږ ته، زموږ اکاډمیکو افکارو ته نور ومړ؟!
داسې لنډ او اسانه ځکه وایم چې استاد اوس هر څه پرایښي، هغه هر چیرې شته، خو نه په هغه کور کې چې موږ یې هغه ته د کور په توګه پیژنو. هغه نشته، د کابل پوهنتون د فلسفې استاد اسد اسمایي نشته! نو په دغه تشه د څه شي نوم کیږدو؟ خو ایا اسد نور نشته، اسد ورک شو؟!
نه! هغه ګرځنده جسم، هغه له توروږمیو او تندرونو ډکې سترګې، هغه له زرګونو پوښتنو سره چوپ شوې خوله، هغه له نا اشنا غږونو ډک غوږونه، هغه روان چې له

ځمکې او ذهني قلمرو بهر واقعیت یې د ژوند په ټوله شپه تجربه کاوه، نور نشته. نو اوس اسد څه دی؟!

زمورږ ویناوې د زاړه او مړه او تللي اسد اسمايي په باره کې دي. مورږ زړه زمانه غړو. یعني مورږ زړه زمانه یاستو. او اسد په اوس کې دی. اسد په هغه زمانه کې دی چې خدای جوړه کړی. هغه اوسنی دی او مورږ تیره. نو ژوند چیرې دی؟ ژوند شته، ژوند کو، ژوند همدا شیبه ده، خو مورږ ولې په تیره کې لاره وهو؟

مورږ نه پوهیږو، اسد نه وینو، دا ځکه چې اسد اوس په هغه قد او هغه هندسه کې ولاړ دی چې مورږ یې نه پیژنو.

مورږ خپل یونان یاستو. مورږ ځان هغه ښار جوړ کړی چې لنډ قدي به د لرګیو په پښو ورننوځي. او لوړ قدي به اره کړي ور دننه کیږي. مورږ په ځان کې د هغه چا میلمه پالنه کو چې یا مو پښې ور پرې کړي یا مو د لرګیو پښې ور پورې تړلي. راځئ دا ډول هنداره کې یوځل خپله(زه) ووینو. ایا زمورږ انساني اګاهي هغه هدیره نه ده چې ټول ژوند او واقعیت مو یا لنډ کړی یا اوږد کړی ور ننویستي او په ژبو او قلمونو اور اچو، چې تاریخ مو فاتحانه څیرې ننداري ته وړاندې کړي او را روان سپین ماشومان مورږ په خپلو ذهنونو او وجدانونو، چې خدای تک سپین او تش پیدا کړي، واغوندي او ټول ژوند د مړو فکرونو او اخلاقو وچ خواړه وخوري او خپل خدای چې نیږدې نیږدې ورسره شته، هیر کړي او له فلسفې یا افسانې ورته ډبرین او مسي او د ژیړو یا الماسو(خدایان!) راووځي.

اسد خلاص شو. اسد د ذهن له دوزخه خلاص شو. اسد ټول بارونه او ویاړونه او نشانونه پریښوول، لوڅ لپړ خدای ته ورغی. چې لوڅ نشی، چې سپین نه شی، چې میوه نه شي، خدای نه شي لیدلای.

اسد ولاړ. مورږ ولې ویر نیولای؟ ایا اسد را نه لویدلی که لوړ تللی؟

ځمکه کې قد کول، ځمکه کې نوم او نښان لرل، ځمکه کې شهرت او ویاړ جوړول، د اسارت دیوالونه دي. موږ په خپلو ځنځیرونو او اتکړیو کې ناست، نڅیږو، خاندو، غورځي پرځي کوو، ویناوې او نصیحتونه خپرو، دنیا ارزو!
موږ هغه څه یو چې پخپله مو کړلي. موږ هغه څه راغونډ کړي چې ښایي ټول یې د زندان د ژبې الفبا وي. د اثر مو خپل دی. زه خپل پنځولی رومان یم. زه مخامخ له خپل فکر، اند او ارزونو راوتی یم.
ښایي زموږ هره نښه او د ویاړ هر فصل د بردګۍ د ویرنۍ یوه بله کلمه، یو بل سیلاب او یوه بله ټپه وي.
عزیزانو!
تاسو هر یو له هغې فردي ازادۍ او فردي قلمرو سره ښکلوم چې خدای درکړي. زه هم خپل فردي قلمرو یم. و مې غوښتل په داسې یوه ورځ چې را څخه د یوه فردي شوي روح په یاد را ټول شوي یو، یوه بربنډه ننداره در ته وغړوم.
استاد اسد اسمایي ته را ګرځم. په انټرنت مې د استاذ وروستی هنري اثر(دوغسیان) وموندل.
سپینه واوره وریدلی
د افق په وینو ډوبی
د آسمان لمنې سرې وې
ګونګوسی شو وحشتناکه هیبتانکه
ډک له قهره اوازونه مې تر غوږ شو
د مرګ سیوری، سرخرییلو تور بوتانو...
استاد اسد د دوغسیان په پرولوګ کې لیکلي:
(لاندې لیکنه د مرګ د واقعي ویرې په وړاندې یوه شخصي نه بیانیدونکې تجربه ده...)

ښايي (دوغسيان) يو له هغو ګوته په شمار اثارو وي چې کيږي له لارې يې تير اسد اسمايي ته لاره ور وشي. دلته ګرځنده مړی دی چې هم لوبيږي، هم ننداره کوي او هم غير فزيکي اورونه او عذابونه د کلمو نازک بدن ته را ليږدوي. د (دوغسيان) په حسي کولو سره هغه فضا ژوند مومي چې څنګه ورک فيلسوف په اورونو ور ننوت، خپل هډونه، حواس او د ذهن سره صندوقچه يې د بې شکله موجوداتو غرب او درب ته پريښوول!

اسد مخکې له دې چې مرګ ورته راشي، پخپله مرګ ته ور وخوت، په مرګ ننوت، مرګ يې تجربه کړ او له دومره ننداړو سره کښيناست چې مرګ يې اسانه ونيسي او مرګ يې ښکار کړي:

ته روان وې د ناشنا کلا په لوري

ته روان وې د راتلونکي مرګ په سيوري

چې د ژوند امکان دې نه وه

ته د مرګ سيوري يو ځای ته کشولې

نه رڼا وه، نه تياره وه

خړه پړه روشنايي وه

چې پراته پکې اموات وه لا ژوندي وه

تل تر تله په خپل مرګ باندې راضي وه...

اسد دلته ځان ويني، ځان ننداره کوي، خپل انساني کالبوت عکاسي کوي. نو دا دويم اسد څوک دی چې حتا د اورونو او بې شکله عذابګرو له ګواښ او واک جلا ودريد او خپل هغه کالبوت يې عکاسي کاوه چې د فلسفې له بار سره د بې شکله غاښونو او بې سترګو ليدونکو په زماني، مکاني دنيا کې سوځيده. اسد آسمايي زمانه ترلاسه کړه، زمانې ته ننوت، مرګ ته ور کوز شو او خپله ويرنۍ وغږوله.

دلته ده چې د اسد تلل، اوس ته تلل دي. هغه دغه شيبه کلونه وړاندې ينځولې. هغه مخکې له مخکې په مرګ کې لاره وهلې. څکه ليکي(لاندې ليکنه د مرګ د واقعي

ویرې په وړاندې یو شخصي نه بیانیدونکې تجربه ده چې تخیلي انځورونو او سمبولونو په وسیله بیان شوې...)

که چیرې اګاهي مو د ذهن له منګولو بهر راوینبه شي، زمانه یوځای کیږي، یوه کیږي، زمانه په حاضره شیبه په(اوس) بدلیږي. مور کولای شو د زمانې دا ډول یوالي ته د خوبونو د تجربو یا د خیال په سترګه ورننوځو. دوغسیان هم د نیمې ویښې، نیمې ویدې تجربه ده. دا څه ډول ټاټوبی وه، دا کوم هیواد وه چې اسد مزل ور وکړ؟

نه رڼا وه، نه تیاره وه

یا:

نه یې خوله وه، نه یې سر وه

یا:

نه انسان وه، نه حیوان وه، نه ملک وه...

دا د بې شکله اشیاو او موجوداتو دنیا، دا غیر واقعي–عیني قلمرو اسد آسمایي څنګه ومونده؟ کومې بیرۍ او کوم ماڼو هغه په دغه نا اشنا سمندرغاړو خوشې کړ؟

دروازې وې او کولپونه ځنځیرونه

چې نمناکه او تک تور و دهلیزونه

وه پراته پر هره لاره

د سکروټو انبارونه

چې ناڅاپه دې تر سترګو

استوګن مړاوې ژوندي شول...

له نااشنا ځمکو فزیکي ژبې ته دومره مانا راوړل هم زړه غواړي! دلته مړي ژوندي کیږي، هیڅکله په فزیکي سترګو مور ژوندي مړي نه دي لیدلي، خو غیرفزیکي سترګه د مادې او عینیت په سپر ور ننوځي او ټوله زمانه تجربه کوي. مور چې ددا ډول تجربو پوله نه ده موندلې، نو ګرځو د فلسفې او فرهنګونو په وچو پاڼو کې او له افلاطون او یا

سارتر او یا هم هایدګر او را وروسته مریدانو یې ذهني–رواني پوهې را قیچي کو او اسد وربانديې تفسیروو!

ورانديې ځو، دوغسیان په زماني قلمرو کې یوه ګړندۍ منده ده. اسد په دوغس(دوزخ) ننوځي، هرڅه ویني، هرڅه بویوي او بیا هم هرڅه ژوندي ویني.

ژوند شته حتا په دوزخ کې! که ژوندی نه وي، دوزخ به څنګه تجربه کړې؟ او استاذ اسد دا ومنله او له جسم او کالبوته والوت، د مرګ په قلمرو ننوت. هغه بې لاسو او بې پښو او بې غاښو دارونکي تجربه کړل او د هغو تصویرونه یې موږ ته په دوغسیان کې ځیل کړل.

لیکوال د حقایقو څنګ ته روان دی. ډیر نیږدې ورسره لاره وهي، د حقایقو عطر حس کوي. که چیرې هغه حسي–خیالي فضا وپنځو، نو د حقایقو وږم به په موږ هم ولګیږي او بیا اسد ترجمې او تفسیر ته نه سپارو.

اسد اسمایي خپله ټوله زړه پوهه او ذهني زیرمه تر پوښتنې لاندې نیسي. هغه دا وس لري چې بیا زوکړه وکړي. هغه شیبه په شیبه تازه تازه را وځي.

زر تر زره زه خلاصیږم ازادیږم
مګر زه په تاویریږم
چې خپل ځان به دې په خپله وي ګرم کړی
یا:
په ناکړیو ګناهونو به اقرار شې
په عجیبو تهمتو کې به ایسار شې
ته نه توان لرې د بل چا د وژلو
نه د واک شته د خپل ځان د خلاصولو

عجیبه ده، دلته اسد آسمایي مخامخ ځانته ودریږي، د ازادۍ خبرتیا ورکوي، ورته په ډاګه کوي چې نه یې ګناه کړې او نه یې ګناه شته! اسد د ځان په ورانديې ښه منله اخلي، خو نشي کولای د مسوولیت پوله هم وويني. نشي کولای ازادي یو فردي

قلمرو وويني او لږ پورته نه ګوري چې فرد ذاتا ازاد دی او ازادي د اوسپنيزو کپسونو، زولنو او ځنځيرونو صنعت نه، بلکه د انسان د اګاهۍ وضعيت ايساره کړې، او انسان(د فرد په توګه) د هيچا له خوا نه دی ايل شوی. پرته دده له خپل(ذهني–رواني) وضعيته ټول دښمن فصلونه، او نسلونه او رنګونه دروغ دي او انسان په خپلو جوړو کړو دروغو کې غلام پاتی دی او خپل پټ ځنځيرونه او اتکړۍ د نورو په څيرو او رنګونو کې ويني!

اسد د حقايقو ورشو ته کوز شو، خو بيا فلسفه، بيا روانشناسي او بيا بشري معلوماتي پوهه خپل زور ښيي. دوغسيان چې وګورو، نو هلته له سارتر نه نيولې د داستايفسکي د جنايات او مکافات تر اتل، راسکولنيکوف پورې ټول د کلمو په اسونو را الوزي او زموږ د خاطرو په خاموشه لاره تيريږي.

اسد اسمايي په پرولوګ کې د دانتې دوزخ را يادوي، بيا د سارتر په ذهني دوزخ را تيريږي او بيا سنايي ته او شرقي عرفان ته اشاره کوي او چې په دوغسيان ور ګډ شو، نو دا دوزخونه په ننداره اوړي. په دې تجربه کې اسد اسمايي خپله ټوله ذهني–رواني پوهه عملا تجربه کوي. دا يوه بله سفرنامه ده چې د غير فزيکي ځمکو په اړه ليکل شوې.

دروازه په ويروونکي غږ خلاصيږي

دا وه نښه چې استازی د مرګ راغی

نه يې شونډې، نه يې خوله وه، خو غاښونه

يې ځيښونکي ډاروونکي

زه يې لاس نه کلک نيولی

چې په تور تاريک دهليز کې ور روان شو

چې مطلقه تاريکي وه...

معاصر او پنځونکی عرفان د((روح سفر) په نامه تجربه معرفي کوي. په دا ډول تجربه کې فرد د روح په توګه کالبوت خوشې کوي او د مادي طبقو په ګډون معنوي طبقو

ته د معنوي لارښود یا استاذ په مرسته سفر کوي. نن ورځ علمي اکاډمیکو ادارو داسې راپورونه ثبت کړي چې په کې د عیني افرادو له خولې دا ډول تجربې بیان شوي دي. داسې کسان هم شته چې په لنډ مهال یې کالبوت پرایښی او خواوشا خلکو مړ ګڼلي، ولې څه ځنډ وروسته بیرته را ژوندی شوی او دا ډول ځینو وګړو خپلې خاطرې بیان کړي، چې د ځانګړي استاذي په مرسته یې مادي کالبوت پرایښی، له یوه لوی تیاره دهلیزه وتلي او نا اشنا قلمرونه یې لیدلي دي.

د (نور ماشومان) چې برادستایګر لیکلی دا ډول کیسې له ځانه سره لري.

اسد آسمایي په خپلو لیکنو کې داسې څه ته اشاره نه ده کړې، خو دلته چې کوم تیاره دهلیز یادوي، نو د تجربو ترمینځ ورته والی له ورایه څرګندیږي. اسد د مرګ د پدیدې په اړه ځانګړی دریځ درلود. مرګ له هغه سره وه، مرګ هغه هره شیبه په ځان کې زبیښه. هغه ځان د ناموجودو لاسونو په مرسته د خلاصولو افسانې ته نه سپاره. هغه مرګ بل ګام ګاڼه، نو مرګ یې څنګ او څټ سره وه، ځکه ورننوت او دوغسیان یې نقاشي کړل.

ښه دا تجربې چې اسد ورپسې کډه شو، زموږ ذهني قضاوتونو او حسي–فزیکي چلندونو ته نا اشنا دي. اسد دوغسیان په خپل نندارځي اړوي. هغه خپله تیره ګوري، هغه خپل شیبه شیبه غم او تراژیک تللی ژوند له سره را سپړي، هغه د هغه ځواک پته پیدا کوي چې دې یې شپې شپې ویښ او بې خوبه ساته:

ستا جزا ستا بې سارې بې خوبي وه

د مرګ سیوری درته ناست چې ویده ته کله نه شې په لحظه کې

ته یې اوه واره هغه کوټې ته بوتلې

...

په خندا خندا یې خونې لړځولې

دروازه یې په لغته دړې وړې کړه داخل شو

د مرګ سیوری او

څوکیدار د بې خوبیو...

استاذ اسد اسمایي به کیسه کوله چې یوځل ښایي اوولس پرله پسې ورځې شپې د شوروي امپراتورۍ په یوه برخه کې بې خوبه پاتې شو. داچې په دې تقریبا څلورسوه ساعتونو کې اسد څه ډول په ژوند ځان ټینګ کړ او دا چې په دا څلورسوه ساعته تیاره د مجبورې ویښې ورځ کې هغه څه ولیدل، یوازې هغه روح یې تجربه کړی او زه هغه ټوله بیه چې یو ویښ روح یې ګټه کړې، یوازې د هغه حق ګڼم او یوازې په هیښنو سترګو د غم او رنځ دې لوړو ته ور ګورم. حس کوم چې هغه سپین او ساړه او بې شکله اورونه چې اسد یې په لمبو کې ونیوه، د فرد له ناخرګندو قلمرونو د معنوي طلاوو را ویستلو یوه ځانګړې کمیاګري وه. چې معنوي طلا نشې، چې معنوي الماس نشې آسمان ته څنګه مخ ښکاروې؟!

ښه دا کلونه وړاندې خبره وه، خو دلته اسد آسمایي یوځل بیا پر زمانه ور ننوت او تللې او نه راغلې یې لاندې باندې کړه، ځکه وایم چې (لاروی) د حقایقو څنډې ته ورسید، خو ذهني زیرمو بیرته مادي شپې ته را کش کړ ترڅو مادي تاریخ کې یو نه یو بیرغ واخلي، او مادي ژبې ته خوراک او څښاک ورکړي.(دوغسیان)هغه ځانګړې زمانه وه چې استاذ اسد په تاریخ کې ځای کړه. دلته کټ مټ هغه انځورونه په حروفو ننوتل چې اسد یې مرګ ته څیرمه زمانه کې لیدلو ته ور وګرځید او ښایي په فرانسه کې یې هم دا فزیکي دوزخ ګاللی وي.

وې مړ شوی روح دی ورک وه

او جسد دې پاتې شوی...

دا چې انسان جسد خپله یوه برخه ګڼي سمه ده، خو چې روح له سرې ورک شي، باید (ځان–زه)څه ډول ومنو؟! انسان چې جسد نه دی، نو روح به وي! نو روح چې اصیل شتوالی شي، بیا موږ څنګه روح له لاسه ورکولای شو؟ موږ ولې دا پوښتنه د ځان له پاره نه حلو چې زه څه شی یم؟ دا تیروتنه دلته هم خپله لمن را غوړوي، خو که یو ځل

فرد دې ځواب ته ورسيد چې څه شی دی او څوک دی، نو ښايي بيا ځان د روح خاوند نه، بلکه خپله اصلي هستي همدا روح وګڼي.
ښه قضاوت زما کار نه دی، اسد اسمايي هم نشته او خبره په دوغسيانو ده.
ماګڼله چې استاد يوازې يوه اشراقي–عرفاني تجربه بيان کړې، خو که رښتيا خبره شي، دوغسيان لويه نقاشي ده:
د انسان د زړه له تله
يوه چينه ده را خوټيږي
فوارې يې د سرووينو
لاړې پورته اسمان لورته
دانګي پورته د څپې په څير هسکيږي
څو باران شي څاڅکي
چې بريښنا شي ووريږي
سري سکروټې را ټوکيږي
په شنو دښتو او صحرا کې
د يوه موج په څير خپريږي...
دوغسيان استاذ اسد آسمايي ته زموږ په لاس کې شته ورروستۍ کړکۍ ده. زما موندنه داده چې رحمان يې وايي:
دا دنيا ده خدای له عشقه پيدا کړې
د جمله و مخلوقاتو پلار دی دا
مينه زما د پوهې او اګاهۍ ځمکه او آسمان جوړوي. زه چې څه وينم، څه اورم، څه ترلاسه کوم، څه کوم...ټول د خدای د مينې فصلونه دي. او ماته پرته د خدای له مينې هيڅ نه را رسيږي. مينه مې خوراک، څښاک، غړيدا، ساه راکښل او شيبه شيبه ژوند دی. پرته له مينې څه شی نشته، يوازې مينه شته، او حقيقت لري او خدای هم مينه مينه دی. خو اسد اسمايي مينه څه کړه؟ هغه مينه وه که يوه هندسي شکله د غوښو ونه چې

د فلسفې په افلاطوني سمڅه کې د سارتر او هایډګر د خبرو سیوري ونیوه وچ یې کړ او موړ ته مجسمه شو؟!
مینه څه ده، ناکامي ده
له لیلي، مجنون ویریږي...
مینه ولې رومانتیکه کیږي، ولې ژاړي، ولې سوځي، ولې له وینا او ژبې بې چیغو او ساکته ژړا جوړوي؟!
مین ولې په زخمونو اوړي، ولې بې قاتله وژل کیږي او مړی یې د تایتانیک بیړۍ پر دیوالونو ور اوړي، چې د سمندر کبان په مینه را غبڅ کړي او دا کیسه پیړۍ وروسته د یوې بوډۍ له مړه زړه نه پاڅون کوي او د فلم صنعت کې داسې اوراچونه جوړوي چې د ثبت کمرې هم ښکلا اوروي او مینه پنځوي، څوک وایي چې خدای به له دومره مینه ګر جهانه لیرې وي!
اسد آسمایي دوه ژورې سترګې وې چې په سړو او ونو او د سمندر په کبانو کې یې د مینې غځیدلي رګونه لیدل. اسد یو زړه وه چې مینه یې ویله نه، بلکه د مینې په شان ژړاند، دردمن او په ځان سترې اوسیده به. دا څرنګه مجنون وه چې له لیلي ویریده! دا څه بې قایدې مینه وه چې هغه یې په خپل ډار کې وچ کړ، کالبوت یې خوشې کړ او په هغه څه کې ډوب شو چې هیچا ته یې را افشا نه کړ!
دا زوروره مینه ده، هغه حتا ورکتی نشي. هغه یې لیدی نشي، هغه یې په یاد را وړی نشي. دا څه شی وه چې په داسې لومړني دریځ کې ودرید چې اسد یې په ګرځنده زمانه او څپڅپانده مکان کې ودراوه او په کې ویده شو؟!
په بل خوب کې یو نقاش و
ده څیره انځوروله
سر یې میخ و په دیوال کې
تن یې مخامخ ولاړ و
په تابلو کې خپل ځان ویني

اسد آسمايي ځان دريم ضمير ګرځوي. هغه مينه دومره بې شکله او بې روايته تجربه ګڼي چې حتا انځورول يې، بدرنګول ګڼي.
د(اوس له پاره د لرغوني حکمت پوهه) کمال بل ګام ګڼي، دغه روش چې (اکنکار) هم نوميږي وايي چې کمال بل ګام دی. يعني هميشه بل ګام شته، ځکه نو فزيکي ژبه هميشه د(کمال) له پاره پرونۍ ژبه ده. کمال هميشه شته، خو څوک يې نشي ويلای!
کمال، مينه، حقيقت، اګاهي، معنوي ازادي...ښايي هغه څه وي، چې ريښه او تومنه يې هماغه لومړنۍ نه بيانيدونکې ماده وي.
ماده فزيکي واقعيت دی او فزيکي هستي نن د ساينس تر سترګيو لاندې را سپړل شوې، نو دا لومړنی جنس يا جوهر مادي نه دی. يوازې کولای شو ووايو چې هغه شته، په هرڅه کې شته، هرځای شته، خو هيڅ شی او هيڅ زماني پوړۍ هغه جوهر نشي کيدلای.
زه نه وايم چې استاذ اسد د نااشنا ليدلو ته دومره نيږدې ورغلی، خو چې مينه ور څخه دومره ورکيږي او په بيان کې ور څخه ړنګيږي، نو بيا ده ولې قلم را کاږه، ولې يې د حروفو آسونه او رمې د دوغسيان په فصل کې خوشې کول؟!
دا پوښتنې مې د ځان له پاره دي ځکه نوره خوله پرې ټپ کوم.
پای کې دا وايم چې (دوغسيان) څه ډول يوه تجربه ده؟ دوغسيان د ذهن او حافظې يو کنډولی جوټه خواږه دي که د يوه ستړي او ناهيلي ذهن–روان نيم تياره تصويرونه او که يوه بله تازه اشراقي تجربه؟! نشم کولای د استاذ اسمايي استازيتوب وکړم! زما چې څه زده دي لا را زده کوي چې انسان يو پټ او ويده خيال دی. انسان يوه غيبه بيړۍ ده، چې ورته نوح نه وي، نو نا اشنا ځمکو ته بادوانونه نه شي پورته کولای!
او بل څه چې را ته اسانه بريښي او لږ ترلږه ذهن ډير نه ورسره جنګيږي، خيال دی. بشري معلوماتي فرهنګ او تمدن له اوسپنې، پولادو، الماسو چټک الوتونکي جوړ کړل، خو لا هم د خيال سترګه تر ټولو چټکه الوتونکې ده چې موږ يې لرو. موږ په خيال سره د ځمکې او هسک له ناڅرګندو ديوالونو اوړو، د خيال سترګه موږ په خپل

لومړني دريځ او هويت را وبښوي، نو څومره له دې وړيا او همیشه موجودې سترګې د خدای ښکلې پنځولې هستۍ ته ور ګورو؟! ښه همدومره به ووځم که نه مورِ په ځان کې دننه له غټو غټو سپاهيانو ډک يو او سپاهي...نه نه تم شوم، تم شوم!!!

عزيزانو! طلايي زړونو!!تر دې ځايه راغلم، خو دوغسيان لا له اسد اسمايي ډک پاتې دي. ښايي درک په دغه متن کې پوره نه وي ځلولای شو، نو زه به په ځان کې روان شم، ګوندې نورې تالندې او بريښناوې راسره ملې شي او يو څه وويلای شم. او دوغسيان، دا يو نه لوستلی فصل وګڼئ. په خپله ور پاڅئ، او دوغسيان تجربه کړئ. ښايي له دې سياحت سره لوی سياح راووځئ.

بس دا شيبه زما همدومره قد رسيده. ستاسو هر يوه د اګاهۍ او زړه ګلقدونه ښکلوم.

انور وفا سمندر

د ۱۳۸۸ لمريز کال د زمري ۱۲مه

فلسفه او فيلسوف

څېړندوی محمد نبي صلاحي

يوه فيلسوف يوه ښځه ولېده، چې ځان يې په ونه کې را ځوړند کړی و، ويې ويل: کاشکې چې، ټولو ونو د غسې مېوې نيولې وای!

فلسفه يو ډېر پيچلی او ستونزمن مضمون دی او فيلسوفان د پوهې دوستان دي. دوی د نړۍ هستي څېړي، د کايناتو د پيدايښت رازونه راسپړي او د ټولنې دودې او پرمختګ عمومي لارې چارې ښيي. له دې امله، فلسفه د علومو مور په نامه هم مشهوره ده. په حقيقت کې، فيلسوفان د جهان پېژندنې او معرفت په برخه کې ، خپل

ټاکلی نظر لري. دوئ دغه نظرونه په ژور فلسفي تفکر سربېره ، بې شمېره رواني، اخلاقي او ادبي ارزښتونه هم لري. دوئ په اصل کې ، د ځان پېژندنې، دنیا پېژندنې، کهکشان پېژندنې او ټولنپېژندنې مینان دي. دوئ مبدا او منشاء د خلقت په برخه کې، ژور نظرونه او اعتقادات لري او فلسفي پوهه د ټولنې د ښوونې او روزنې په برخه کې هم ډېره ارزښتناکه او ګټوره ده.

اوسنیو ساینس پوهانو په ګڼ شمېر تجربو کې، د لرغونو او کلاسیکو فیلسوفانو نظرونو ته مراجعه کړې ده او ډېرې ساینسي تجربې، د همدغو فیلسوفانو د ژورې او هر اړخیزو نظریاتو پر بنسټ تر سره شوې دي او بیا په یوه یا بله بڼه ، تر موږ پورې رارسېدلې دي.

تر ټولو مهمه خبره داده، چې فیلسوفان په ډېر غور سره د ټولنې حرکاتو او د کایناتو پیدایښت او څرنګوالي ته ګوري او په دې باب د خپل مشخص نظر خاوندان دي.

دوئ له پېښو نه ټاکلي برداشتونه لري او په دې توګه خپل عقاید او نظریات، له ټولنې او د هغې له مخکښه استازو سره شریکوي. همدغه نظریات ، په ټولنه کې خوځښت رامنځ ته کوي او په ولس کې د پوهې قوه پیاوړې کوي.

ډېری فیلسوفان د تاریخ په اوږدو کې، د خرافاتو او فالبینۍ په وړاندې درېدلي او د هغو په مقابل کې یې تبلیغ کړی دی او معاصر فزیک د دوئ یو شمېر نظریات تایید کړي هم دي.

څرنګه چې، د دوئ د پوهې کچه، په هره زمانه کې، تر عادي خلکو څو چنده لوړه ښودل شوې، نو دوئ د خپلو فلسفي نظریاتو د پیاوړتیا لپاره، شاګردان روزلي دي. په دغه برخه کې مالي قربانۍ ورکړې، په مرګ ترټل شوي او سرښندنې هم کړي دي. په دې ډول یې، د خپل هېواد، سیمې او نړۍ د ویښتیا او بیدارۍ لپاره، خپل فلسفي رول آداء کړی دی.

که مورِ او تاسې د فلسفې تاریخ ته ژور نظر واچوو، نو ګورو، چې په لرغوني یونان او روم کې، هیڅ داسې پوهنه او هنر نه ترسترګو کېږي، چې د هغه وخت فیلسوفانو دې، په هغه برخه کې څېړنه، نه وي کړې او خپل نظریات یې نه وي ورکړي.
تاسې د لرغوني یونان د نامتو فیلسوف سقراط له مهم فلسفي اصل ((ځان پېژندنې)) سره بلدیاست او ((ځان پېژندنه)) د ډېرو شیانو د پېژندنې او په وروستي تحلیل کې، د پروردګار عالمج د پېژندنې بنسټ هم کېدای شي. ده په لومړي سر کې، له سوفسطایانو سره نژدې اړیکې لرلي، د هغوئ لکچرونه یې اورېدل او هم کله نا کله به یې، د خپل شاګردان هم ورلېږل. خو وروسته یې دا په فکر کې وروګرځېدل چې، باید نوره ټولنه وینبه او له درانه خوب نه رابېداره کړي. د همدې هدف لپاره یې په یوه ځل پوره نهه ساعته وینا هم کړې ده او د ده دغه وینا، په ټوله نړۍ کې، تر ټولو اوږده خطابه ده.
تاسې د لرغوني یونان نامتو فیلسوف اپلاتون وګورئ چې، پوهانو هغه ته د حکمت مرغلره لقب ورکړی و او هغه خپل ښکلی او سمسور بڼ اکادموس، د خپلو زده کوونکو او پیروانو لپاره، عامه شتمني وګرځاوه وروسته همدغه باغ، د اکاډمي په نامه ونومول شو. اپلاتون په خپلې اکاډمي کې د ریاضي او هندسې پر سر یې داسې لیکي و:
((هغه څوک چې په هندسه نه پوهېږي نه شي داخلېدای!!))
همدا راز، اپېکور در واخلئ، هغه هم خپله ښایسته باغچه، د خپلو شاګردانو د زده کړې لپاره، خپل ولس ته سوغات کړه.
استاد آسد آسمایي چې، د فلسفې مدارس او ځوان افغان فیلسوف و، د دغې پوهې د بابېدو په لاره کې یې، خپل ژوند وقف کړی و او په دې برخه کې د ده خدمتونه، د افغاني ټولنې په وړاندې پراته دي. هغه په پښتو، دري او فرانسوي ژبو پوهېده او درې واړو ژبو کې ګټورې او ارزښتناکې لیکنې ترې پاتې دي. ده په اماتوري توګه فلسفه نه مطالعه کوله، بلکه په یوه پوهنتوني او اکاډمیک چاپېریال کې فلسفه تدریسوله. فلسفه د ده مسلک وه او د ده ژوند ورپورې تړلی و!

د اروابناد آسمايي شاګردان کولی شي چې، د ده د نړۍ لید او فلسفي نظرياتو او قضاوات، د نورو فلسفي نظرياتو او قضاوتونو په منځ کې وګوري او د راتلونکې لپاره، له هغو نه یوه مثبته نتیجه تر لاسه کړي.

دغه نظريات په نويو حالاتو کې، زمونږ د افغاني ټولنې د ودې او تکامل په منظور، ډېر اغېزمن او اړین دي. که مونږ او تاسې د خپلې افغاني تولنې فلسفي نظرياتو ته ژور پام ونه کړو، د شهيد استاد بهاوالدين مجروح، ليوني فليسفي غني خان غني، فارابي، البيروني، ابن سينا، ناصر خسرو او داسې نورو پوهانو باندې نه شو پوهېدلی.

آستاد آسمايي د لرغونې يونان، او روم په فلسفه پوهېده او کلاسيکي او معاصرې فلسفې فيلسوفان او ريښتنې پيروان ور معلوم وو. هغه په ډېره مېړانه دغه فلسفي کاروان تعقيب کړ او د پوهنتون په چاپيريال کې، ګڼ شمېر محصلين وروزل.

آسد د هغو پوهانو په ډله کې د حساب وړ دی چې، ډېر پوهېده، مګر کم څه يې ليکلي دي. مونږ په مورنۍ ژبه پښتو، له ده نه د ډېرو ليکنو هيله من وو!

اروا دې ښاده او ياد دې ژوندی وي.

فاروق فردا

« ا سد»پخپله د «ننګيال»پسې، د آسمايې هسکو ته والوت

له اسد آسمايي سره له څو کلونو وروسته ،همدا دوه اوونۍ مخکې دمرکو او پر له پسې تلفونونواو خبرو اترو ډېره خوشحالي راکړې وه. خو بالاخره ښاغلو ننګيار او

ډاکتر بهاند،پخپل خبر سره د هغو خوښیو پر لمبو داوبو سین لاهو کړ دوې دهغه د مرګ د هردم شهیدۍ مرګ خبر یې راکړ.

اسد اسمایي بې محابا او بې وېرې لیکوال او ادبي او سیاسي منتقد وو.دې په وطن کې د کابل پو هنتون پر استادۍ سر ښېره ډېر به زړه پورې ادبي– فلسفي لیکنې یې وکړې او بیا چې د مهاجرت کډه یې پرشا شوه نو فرانسې ته ولاړ او هلته د هغه هېواد د لیکوالود اتحادیې له خوا یې هرکلي وشو.مګر فرانسه له خپلو تولو ښېګڼو سره ونه شو کړاي چې دده دناآرامه روح پر ېشانیو ته د یوې شېبې د خوښیو هینداره مخې ته کېږدي.
اوږدې خبرې به پرېږدم بل وخت ته خو یوه خبره د یادولو وړ بولم چې ده به په تلفونونو کې را ته ویل ، داسحق ننګیال نومره راکړه.دي زما او دننګیال په اندېوالۍ خبر وو.ستاسو به باور نه راځي چې هر ځل به یې دا خبره کوله او ما به چې توضیح ورکړه بیا به غلي شو.خوچې بهاند صېب او ننګیار صېب دده د خاموشۍ خبر یې را کړ اوښکې مې په سترګو کې نینې شوې،وګرزېدې را وګرزېدې او زما دمخ په مېدان کې یې اورني لاریون وکړ.
یو باد را لګېدلي ما له ځانه سره وړي
هغه باد چې پر مرحوم ننګیال یې سیوري اچولي وو او هره ګړۍ دهغه د ژوند لاره یې د خپلې موخې لورې ته بدلوله،اسد څرنګه په دې دوو اوونیو کې چې له ماسره یې په تلفون کې خبرې کولې د ننګیال او پر هغه د لګېدلي باد پسې سرګردانه وو؟.څنګه دا دواړه دورته او شبیه مرګ یوه هینداره یې صیقل کړې وه؟
ما سره د ننګیال دتلفون نومره نه وه چې اسد ته مې ورکړاي واي،ده صبر ونه کړ،لکه چې ډېره تادي یې درلوده،پخپله ننګیال پسې ولاړ او د بهاند او ننګیار په لاس یې ماته خبر را ولېږه چې تا یې نومره را نکړه زه پخپله ورته ورسېدم پیدا مې کړ.

اسد آسمایې ،هغه محروم او هغه لېوني او هغه یاغي ذهن او قلم دتل له پاره له دې نړۍ سترګې پټې کړې.نور به نو اسد او ننګیال د ویل شویو شعرونو او ددې او هغې نړۍ دکشف شویو فلسفو هیندارو کې ځانونه ویني او ددوې یاران به په نا ویلو شعرونو او د نړۍ د فلسفي پلټنو پسې سرګردانه وي .

)ګرانو لوستونکو، زه پوهېږم تاسو اوس یو اسد او یو ننګیال او دهغوي دمرګ انځورونه وینئ.خوزه بې له هېڅ مجاملې عرض کوم چې ددغه ویرنې د دوام توان په ځان کې نه وینم وبخښئ چې نیمګړي پاتې کېږي لکه د اسد داندونو دنیا.داسد آرام غږ مې دلیک دوام ته نه پرېږدي) روح دې یې ښاد وي

په ډېره مینه او اسد ته د خداي ج دجنتونو د ټولو نعمتونو درسېدنې په دعا.

فاروق فردا –مسکو

دفیلیسوف استاد یاد

لو مړی خو باید ووایم چې دپښتو ادب فلسفي لیکوال اوکابل پوهنتون دفلسفې دڅانګې دپخواني استاد اسد اسمایي مړینه په رښتینې توګه هغه ستر غم دی چې

ډیرکلونه وروسته به یي هم ویرسوړ نه شي اونه به یي ډیرژر په پښتوادب کې تشه ډکه شي ځکه زموږپه پښتوادب کې فلسفي لیکوالان له لویه سره دګوتو په شماردي او نه یي لرو استاد اسد اسمایي یوله هغوکسانوڅخه چې په خپلو لیکنوکې یي نویوالی درلوداوهرڅه به یي په نوي بڼه لیکل اوویل:دهغه په خبرو اولیکنوکې پیغام نږی ته و. هغه یوازې له یوه ملک سره نه بلکې له ټولې نړۍ سره خبرې کولې . زه لا ډیر وړوکی وم چې داستاد اسد اسمایي دپوهي په اړه مې اوریدلي وه اوهغه ځکه چې استاد اسد اسمایي چې لادښونځي زده کونکی وپه شلګرکې زموږ کلي او کورته به راته هغه به په ماشوم توب کې ډیر وخت له خپلې مورسره زموږپه کلي کې وه. زموږ په کلي کې ټولو لوستو کسانو لا په هغه ماشومتوب کې داستاد په پوهې باور لاره اوویل به یي که اسد ته پام وشي نوستر عالم به شي شپې ورځې ،اونۍ میاشتې اوکلونه یوپه بل پسې واوښتل او استاد بیا دځوانۍ په پیر کې راغي خوله نوی فکر اوخیال سره داځلې له استادسره دکلي دمشرانوپه تیره بیاد ملا صاحب چال اوچلند دپخوا په څیرښه نه و بلکې ویل به یي ډیره پوهه هم دسړی دښمن ګرځي لکه داسد چې دښمن شوه.باید ځانونه ترې لیري وساتویوه ورځ خومې لا پلارپه کورکې مشروررور محبوب جلالزي ته په ډاګه وویل چې دغلام دستګیر له زویه لیري ګرځه اوداځکه چې ملا صاحب خپه کیږي . دداسي خبرو په اوریدو به زه ډیرډیر خپه کیدم اوهغه هم له دې کبله چې یوخو له استاد اسد سره زموږ داکا دخپلوۍ اړیکه وه اوبل هم کله چې به استادزموږکره ودکلي نورځوانان به هم ورسره راتلل اوتود مجلس به یي جوړوددوۍ په خبروکه څه هم زه ښه نه پوهیدم خوداراته جوته وه چې په خپلو کې سره مخالف دي استاد به هروخت دمجلس په پای کې دخبرو وار نیو.اوپه دې سره به یي په ډیرو قوي دلایلو سره دموضوع په سپړلوړنا اچوله .استاد هغه وخت هم په حقیقت کې له نوروځوانانو سره دزده کونکو چلند کاوه ،ترکومه چې زما په یاد دي داستاد په خبروکې نوي مفاهیم اوپیغامونه وو.استاد په ځواني کې په خپلو خبروسره ډیرځله دافغاني ټولنې ددود اودستور ځیني پلي ماتولې اوهمدا وجه وه چې دملا صاحب

ورسره جوړه نه وه.له استاد سره به هر وخت کتاب واوډير لږ به داسي پيښندل چې هغه دله مطالعي څخه سرپورته کړی وي زما مشر ورور محبوب جلال زي يي کيسه کوله چې استاد به چې کله په ملي بس کې هم سپورشو نوهڅه به يي داوه چې دکتاب پاڼې واړوې راواړوي دسنايي داونيزي پخوانی کار کونکی محمد هاشم عثماني چې استاد اسد يي له نږدې پيژاند اوډير وخت به يوځای سره اوسيدل وايي استاد ډيره خوشالونکې طعبه درلوده په ټوکوښه پوهيده .دی وايي داستاد له کتاب لوستلوسره بي کچې جوړه وه يوه ورځ په ملي بس کې سپاره وو چې استاد خپل دواړه لاسونه دموټر په پورتنيو اوسپنو پورې نيولي وه ماورته دکوپون کتابچه مخې ته ونيوه او ورته ومې ويل اسد ه لوله چې وخت دې ضايعه نه شي .عثماني وايي يوه بله ورځ هم په ملي بس کې سره سپاره وو چې بس ته يو کس چې استاد پيژاند راوخوت هغه کس ښه دنګه ونه لرله دناستي ځای نه ودهغه سراو ان چې ؤلي يي هم راکوړې شول داستاد خواته ودريد استاد اسد په ورو اواز ورته وويل : ولا ګرانه چې اخور ته يي لنډ وروتړلي .هغه دده دخبرې په مفهوم وپوهيده ترڅوچې له موټره کوزيده خندل يي.په هرحال زه نوري خپلې خبرې رانغاړم اويادونه کوم چې که نور قلموال وروڼه د استاداسد اسمايي په اړه ارزښتمنې اومعلوماتي ليکنې وکړي روح دښاده وي

اسدالله بلهار جلالزی دغزني ښار

دپيغامونو برخه

دعلم او ادب دخپراوي ټولنې

دخواخوږۍ پيغام

په ډيرې خواشينۍ سره موخبرترلاسه کړچي دافغانستان نوميالی ليکوال او فيلسوف استاد اسد آسمايي له هيواد څخه بهر په فرانسه کې په حق ورسيد ی.

(روح دې ښادوي).

اروا ښاد استاد اسد آسمايي خپل ټول عمر د واقعيتونو په ويلو تيرکړی دی.

هلي ځلي او مبارزې يې کړي دي او دخپلو پراخو مطالعاتو پر بنسټ يې دخلکو دويښولو او دژبې دبډاينې لپاره ارزښتناکې علمي ليکنې کړې دي او دژوند ترپايه يې دخپل ولس خدمت کړی دی، استاد دخپلو علمي او فلسفي هلو ځلو په بهير کې له راز،رازستونزو سره مخامخ سوی دی ،زندانونه يې ليدلي، ولي دمقاومت او رښتيا ويلو قلم يې نه ده ايښی اودژوند ترپايه يې دخپل ولس خدمت کړی دی،. داچي نن دغه ستر فيليسوف زموږ په منځ کي نه شته دا يوه ډيره لويه غميزه ده اوځای يې خالي دی اميد چي نوی نسل نوموړی ځای بيرته ډک کړي. خوداستاد آسمايي يادبه دپښتون ولس په زړونو کې هميشه وي.

دعلم او ادب دخپراوي ټولنه داستاد اسد آسمايي وفات يوه ستره ضايعه بولي او خپل ځانونه ددوی له کورنۍ او ټول افغان ولس سره په دفه وير کې شريک بولي.

دعلم او ادب دخپراوي ټولنه له ټولو افغان اديبيانو او کلتوري ټولنو څخه هيله لري چې داستاد دناچاپو اثارو په راټولولو او خپرولو سره دهغه ارواښاد ياد تازه وساتي او په دې توګه ټولنه داستاد آسمايي له ارزښتناکو اثارو څخه برخمنه کړي.

دعلم او ادب دخپراوي ټولنه استاد آسمايي ته دفردوس جنت هيله کوي کورنۍ ،خپلوانو او ټولو افغان فرهنګيانو ته دجميل صبر دعا کوي.

دعلم او ادب دخپراوي ټولنې

مشرتابه هيات

دعلم او ادب دخپراوي ټولنې او قلم نړيوالې ټولنې له خوا داستاد اسد اسمايي په ياد جوړې شوې غونډې ته

داستاد اسد اسمايي ديوه دوست پيغام

با عرض سلام و تسلیت به تمام حضار از جمله دوستان، خانواده و شاگردان استاد اسد آسمائی می خواهم پیام یکی از دوستان ایشان را که نخواستند شناسائی شوند بخوانم :

چرا استعداد های درخشان ما فقط جرقه ای می زنند و خاموش می شوند؟

چرا اعتماد به خود و ایمان به آینده در ما زنده نمی شود؟

چرا حیات اجتماعی و فردی ما منشوری ندارد؟

چرا در ادبیات و هنر ما اثری بزرگ، جاودان و انسانی پدید نمی آید؟

چرا با اینهمه ما پهلوان پنبه هایی را که فقط ضعیف کشی و سبعیت شان بارز است هنوز مقتدا قرار می دهیم؟

چرا حتی "اژدهای خودی" در ما به کرمهای حقیر که در زباله می لولند تبدیل شده است؟

چرا دیوار بلند حقارت خود را که نمود آن تعصب است با افتخار های دروغین نقش و نگار می کنیم؟

چرا آنچه به نام بزرگترین، قهرمانانه ترین و پر مصرف ترین حرکت های ما شهرت یافته است به جز فاجعه و مصیبت بار نمی آورد؟

زیرا: قرن هاست نور حقیقت را از دست داده و به ظلمات تقلیدی فرومایه سقوط کرده ایم.

چون سلوک ما در فضای پر از گرد و غبار سودجویی های حقیر و کوتاه نظری بدل به بازی خودپرستانه ای شده است از مکاشفه و شهود باز مانده ایم .

پس هر که در میان ما به تفکر بپردازد و نور شهود و مکاشفه در او شعله زند در زندگی مهجورش می سازیم و بعد از مرگ از جسدش به مثابه پاره سنگی در درز گرفتن دیوار تعصب خود که از حس حقارت تاریخی سرچشمه گرفته است استفاده می کنیم. توصیفش می کنیم، اما راه او را تعقیب نمی کنیم. شاید ناخودآگاه شاد هم می شویم چون ترس آشکار شدن حقارت ما نجات می یابد. مسلما ما سوگند رکود و سترونی خود را نمی شکنیم چون می ترسیم کالبد مقوایی افتخار ما فرو بریزد .

به این سبب تجلیل از اسد آسمائی ها نیز شاید در ما موجب آن تاثری نمی گردد که به خود باز آئیم و شاید از ترسی که او در ما برانگیخته فراغتی هم حس کنیم چون او سوگند خورده بود عادت های ما را در هم بشکند. او هم از نور شهود و مکاشفه روشنائی داشت و هم از باران تفکر. پس راحت باشیم شاید زمان های دراز دیگر خطری آرامش ما را، غرور ما را، خودپسندی ما را و حقارت ما را تهدید نکند و ما فارغ بال به آفرینش های ... خود مشغول شویم. و حالا که خطری ندارد او را نیز در کنار مجسمه های طلایی دیگر قرارمیدهیم و به او افتخار هم میکنیم. درود بر ما و دریغا بر آسمائی ها .

د میرمن کلتوري ـــ ټولنیز بهیر دخواخوږۍ پیغام

په ډیرې خواشینۍ سره مو دیوه لوی لیکوال او فیلیسوف استاد اسد آسمایي دمړینې خبر ترلاسه کړ.

انا لله و انا اليه راجعون

میرمن کلتوري ــ ټولنیز بهیر دپښتو ژبې دتکړه لیکوال او ځوان فلیسوف او دافغان میرمنو دحقوقو اګاه مدافع استاد آسمایي د مړینې د خبر په اورېدو سره،د یو لوی ویر احساس کوي. الله پاک دې دغه ستر شخصیت ته فردوس جنت په نصیب کړي .

میرمن کلتوري ــ ټولنیز بهیرد دوی دکورنۍ غړو،دده دلارې لارویانواو ټولو افغانانو ته د خپلې ژورې خواشینۍ او خوا خوږي مراتب وړاندې کوي ددوی په غم کې ځان شریک بولي . دغه درانه شخصیت ته فردوس جنت او کورنۍ او خواخوږو ته یې دالله پاک په دربارکې د جمیل صبر دعا کوي.

د میرمن کلتوري ــ ټولنیز بهیر
دارالانشآ

د نومیالي لیکوال او فیلیسوف استاد اسد آسمایي پر مړینه

د زرمت دادبي بهیر د خواشینۍ پیغام

په خواشینۍ سره موخبر ترلاسه کړ چې د افغانستان نومیالی لیکوال او فیلیسوف استاد اسد آسمایي له نړۍ سترګې پټې کړې.

انا لله و انا اليه راجعون

استاد اسد آسمايي دافغانستان تکړه ليکوال ، فيليسوف او يو نه هېرېدونکی علمي فرهنګي شخصيت و ، د خپل ژوند يوه برخه يې دحق ويلو په لاره کې دغير دموکراتيکو رژيمونوپه زندانونو کې تېر ه کړې ده .خو هيڅ وخت يې د واقعيتونو له ويلو څخه ويره ونه کړه.

دزرملې ادبي بهير داستاد آسمايي مړينه د پښتو ادب لويې کورنۍ او ټول افغان ولس ته يوه ستره ضايعه ګڼي.

موږ اروابښاد استاد اسد آسمايي ته د لوی خدای په دربار کې د مغفرت لاسونه پورته کوو او له کورنۍ ، دوستانواو خپلو ټولو ادبي او کلتوري کړيو سره په دغه غم کې ځانونه شريک بولو.

په درناوي

دپکتيا ولايت د زرمت ادبي بهير

دافغانانو دکولتوري ټولنې دژورې خواشيني پيغام

دجرمني په بايرن ايالت کې دافغانانو دکولتوري ټولنې غړي دافغـــان فيلسوف استاداسد اسمايي په يوناځاپي مړينه په داسې حال کې خپله ژوره خواشيني ښيي چې زموږ په ګران هېوادکې په لوی لاس دعلم ډېوې يوه په بله پسې وژلې کيږي، استاداسد اسمايي خو ستر ګې پټې کړې اوس به موږ بل فيلسوف له کومه کوو؟

زموږدکولتوري ټولنې ټول غړي دخپل افغان فیلسوف په مړینه پردیسې اوښکې تویوي، داستادکورنۍ، خپلواوخپلوانو ته له الله (ج) څخه جمیل صبر او ارواښاد استاد ته د فردوس جنت غوښتنه کوي.

دجرمني په بایرن ایالت کې دافغانانو دکولتوري ټولنه

دقلم نړیوالې ټولنې دخواخوږۍ پیغام

په ډیرې خواشینۍ سره مو دافغانستان تکړه لیکوال ، فیلیسوف استاد اسد آسمایيدمړینې خبر ترلاسه کړ.

دقلم نړيواله ټولنه دافغانستان ددغه ستر فرهنګي شخصيت دمړينې د خبر په اوريدو سره،د يو لوی وير احساس کوي. الله پاک دې ور ته فردوس جنت په نصيب کړي .

دقلم نړيواله ټولنه د دوی دکورنۍ غړو،او دهيواد ټولوفرهنګيانوته د خپلې ژورې خواشينۍ او خوا خوږي مراتب وړاندې کوي ددوی په غم کې ځان شريک بولي .

دغه درانه شخصيت ته د فردوس جنت او کورنۍ او خواخوږو ته يې دالله پاک په دربارکې د جميل صبر دعا کوي.

دقلم نړيواله ټولنه